

ISTRAŽIVANJE JAVNOG MNJENJA – DECEMBAR 2013. GODINE

STAV GRAĐANA SRBIJE PREMA KORUPCIJI

Osmi istraživački ciklus

UNDP SRBIJA

Mišljenja izneta u ovom izveštaju su mišljenja autora izveštaja i ne predstavljaju nužno stanovište Programa Ujedinjenih nacija za razvoj.

** Svi pojmovi koji se u ovom istraživanju koriste u muškom rodu obuhvataju iste pojmove u ženskom rodu.*

Celine

1. Metodološke napomene	3
2. Opis uzorka.....	4
3. Uvod.....	5
4. Sažetak	6
5. Socijalno-ekonomski situacija u zemlji – očekivanja građana Srbije	8
6. Glavni problemi sa kojima se suočavaju građani Srbije	9
8. Percepcija i shvatanje korupcije	15
9. Percepcija korupcije po oblastima	19
9.1 Korupcija po sektorima – zdravstvo	22
10. Borba protiv korupcije.....	27
11. Percepcija rada Agencije za borbu protiv korupcije	32

1. Metodološke napomene

Istraživanje realizovali	Agencija za istraživanje javnog mnjenja CeSID i UNDP Srbija
Terenski rad	U periodu između 7. i 17. decembra 2013. godine
Tip i veličina uzorka	Slučajni, reprezentativni uzorak od 600 punoletnih građana Republike Srbije (bez KiM)
Okvir uzorka	Teritorija biračkog mesta kao najpouzdanija registarska jedinica
Odabir domaćinstva	Slučajno uzorkovanje bez zamene – u okviru biračkog mesta, svaka druga kućna adresa od početne tačke
Odabir ispitanika u okviru domaćinstva	Slučajno uzorkovanje bez zamene – izbor ispitanika metodom prvog rođendana u odnosu na dan anketiranja
Istraživačka tehnika	Licem u lice u okviru domaćinstva
Istraživački instrument	Upitnik

Istraživanje javnog mnjenja, koje su realizovali CeSID i UNDP Srbija, sprovedeno je u periodu između 7. i 17. decembra 2013. godine na teritoriji Republike Srbije (bez Kosova i Metohije).

Istraživanje je sprovedeno na reprezentativnom uzorku od 600 građana Srbije.

Kao istraživački instrument je korišćen upitnik, formiran u saradnji sa klijentom, koji se sastojao od 112 pitanja.

Intervjuisanje građana je sprovedeno tehnikom „licem u lice“, direktnim kontaktom sa ispitanikom. Prilikom obuke anketara, instruktori su insistirali na sprovođenju i poštovanju dva veoma važna pravila koja, pored samog uzorka, značajno utiču na reprezentativnost istraživanja – poštovanje koraka i pravilo prvog rođendana. Poštovanjem koraka se obezbeđuje da anketar sveobuhvatno pokrije kompletan istraživački punkt, dok se pravilom prvog rođendana isključuje mogućnost da na upitnik odgovaraju samo oni građani koji prvi otvore vrata domaćinstva anketaru. Naime, od anketara se zahtevalo da u domaćinstvu anketira osobu stariju od 18 godina kojoj je prvoj rođendan u odnosu na dan posete. Tako je obezbeđena i polna, obrazovna i starosna reprezentativnost ispitanika.

2. Opis uzorka

Na osnovu metodologije koja je uspostavljena prilikom sproveđenja ovog istraživanja obuhvaćene su sledeće kategorije ispitanika.

Polna struktura ispitanika: 49% žena i 51% muškaraca.

Prosečna starost ispitanika: 48 godina.

Obrazovna struktura ispitanika: Osnovna škola i manje 20% ispitanika, dvogodišnja/trogodišnja srednja škola 11% ispitanika, četvorogodišnja srednja škola 46% ispitanika, viša škola / fakultet 20% ispitanika, učenik/student 3% ispitanika.

Prosečna primanja po članu domaćinstva (u domaćinstvima koja su bila obuhvaćena istraživanjem): 17. 835, 00 dinara.

Nacionalnost ispitanika: srpska 88%, mađarska 4%, bošnjačka 2%, albanska 1%, romska 2%, ostali 3%.

3. Uvod

Ovo istraživanje predstavlja deo zajedničkog istraživačkog projekta organizacije UNDP Srbija i agencije za istraživanje javnog mnjenja CeSID DOO. U pitanju je osmi istraživački ciklus projekta koji je započeo u oktobru 2009. godine.

U dosadašnjem toku ovog istraživačkog projekta jasno se prepoznaju dve faze: prva, do republičkih izbora 2012. godine, i druga, postizborna faza, zaključno sa decembrom 2013. godine.

Prvu fazu su karakterisali visoko nepoverenje u glavne institucije sistema, nezadovoljstvo njihovim radom i malodušnost građana kada je reč o borbi protiv korupcije i njenih pojavnih oblika u društvu.

Druga faza započinje formiranjem republičke Vlade i hapšenjem Miroslava Miškovića, kada borba protiv korupcije postaje jedan od prioriteta novih vlasti i kada među građanima počinje da raste poverenje u institucije, a u očima prosečnog građanina Srbije raste percepcija korupcije kao veoma značajnog problema sa kojim se Srbija suočava.

Stiče se utisak da nas VIII istraživački ciklus uvodi u treću fazu, u kojoj životni standard, nezaposlenost i siromaštvo ponovo skreću pažnju građana sa problema korupcije. Poverenje u institucije stagnira ili opada, a građani sve više gube strpljenje jer borba protiv korupcije za sada nije dovela do očekivanih i najavljenih rezultata.

Dobra vest je da građani i dalje shvataju da je korupcija problem. Loša vest je to što smatraju da u Srbiji u ovom trenutku ima mnogo prečih problema, a većina tih problema je vezana upravo za loš životni standard i alarmantno visoku stopu nezaposlenosti.

Kada se na to doda činjenica da se u poslednjih mesec dana sve češće govorи o vanrednim parlamentarnim izborima i da su akteri afera koje izlaze na videlo sve češće pojedinci iz trenutno vladajućih političkih partija, ne treba da nas čude nešto lošiji rezultati po pitanju stavova građana o borbi protiv korupcije u ovom trenutku...

4. Sažetak

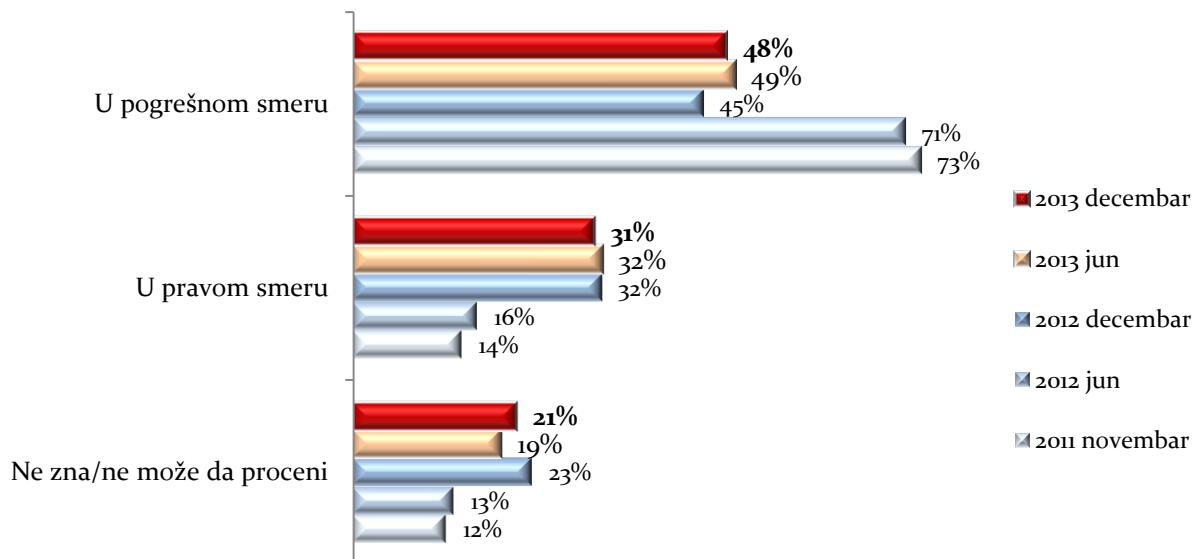
- ⊕ Građani Srbije, kada je reč o borbi protiv korupcije, još uvek najviše poverenja imaju u trenutnu republičku Vladi. Kao i u prošom istraživačkom ciklusu, **64%** građana smatra da Vlada pokazuje određene rezultate u borbi protiv korupcije, a **46%** građana smatra da Vlada treba da bude na čelu borbe protiv ove pojave.
- ⊕ Ipak, postoji određena stagnacija u percepciji rada Vlade na sprečavanju korupcije – sve je manje onih koji smatraju da je Vlada **veoma efikasna** u borbi protiv korupcije, a nauštrb ove grupe dolazi do porasta kategorije ispitanika koji smatraju da je Vlada **malo efikasna** u borbi protiv korupcije.
- ⊕ Uporedo sa smanjenom percepcijom borbe protiv korupcije, među građanima dolazi i do sve većeg osećaja korumpiranosti unutar glavnih institucija sistema.
- ⊕ U ovom trenutku, procenat građana koji smatraju da su glavne institucije sistema, poput republičke Vlade i Parlamenta, donekle i veoma korumpirane **veći je za čak 10%** nego pre samo šest meseci!
- ⊕ Percepcija nivoa korupcije unutar političkih partija u decembru 2013. godine je najviša od početka ovog istraživačkog projekta i iznosi čak **80%**!
- ⊕ Nivo percepcije korupcije unutar policije, slično kao kod političkih partija, nikada nije bio veći nego u ovom istraživačkom ciklusu – **74%**!
- ⊕ No, da nije sve tako crno dokazuje činjenica da je smanjen nivo direktnе interakcije koju su građani imali sa korupcijom u poslednjih šest meseci – procenat direktnog kontakta građana sa korupcijom smanjen je sa **11%** na **8%**, kao i u jeku borbe protiv korupcije prošlog decembra.
- ⊕ U poslednja dva ciklusa se uspostavio trend prema kome građani imaju sve manje razumevanja za zloupotrebu javnog položaja u lične ili stranačke svrhe i za ostvarivanje interesa koji je sve samo ne javni. Procenat onih koji ovakvo ponašanje karakterišu kao koruptivno je prešao rekordnih **80%** u ovom istraživačkom ciklusu!
- ⊕ Građani pokazuju sve manje tolerancije prema darivanju medicinskih radnika, ali i dalje **58%** građana smatra da pokloni koje se daju lekarima ili sestrama nisu mito.
- ⊕ Društveno poželjni odgovori građana uočavaju se i kroz činjenicu da su oni sami, iako skloni kritici koruptivnog ponašanja drugih, često spremni da zaobiđu pravila ukoliko im to odgovara.

- ⊕ Skoro **60%** građana Srbije koji su imali direktno ili indirektno iskustvo sa korupcijom SAMI su ponudili mito da bi dobili određenu uslugu!
- ⊕ Lekari i policajci su i dalje profesije koje građani izdvajaju kao najsklonije korupciji, ali posebnu pažnju treba obratiti na zabrinjavajući podatak da je za celih **5%** veći broj slučajeva korupcije unutar državne administracije, tj. među državnim službenicima!
- ⊕ Svaki peti slučaj korupcije (**19%**) u poslednja tri meseca odnosi se na državne službenike, što znači da se trend rasta korupcije unutar ove profesije u poslednja tri ciklusa nastavlja.
- ⊕ Raduje činjenica da je broj slučajeva korupcije u kojima je jedna od strana bio prosvetni radnik (nastavnik) pao na svega **2%**, dok su pre samo godinu dana nastavnici bili deo svakog desetog slučaja korupcije u Srbiji.
- ⊕ Kada je reč o sredstvima za borbu protiv korupcije, ispitanici se zalažu za *strože zakonske mere, poboljšanje postojećih zakona, ali i za jačanje svesti o korupciji* među građanima Srbije.
- ⊕ Čak **86%** ispitanika smatra da se na **prevenciji korupcije** mora raditi tako što će se otklanjati njeni uzroci i to je najbolji rezultat od početka ovog istraživačkog projekta.
- ⊕ Zanimljivo je da prvi put više od polovine ispitanika (**54%**) smatra kako bi kontrola civilnog sektora nad javnom administracijom dovela do smanjenja nivoa korupcije unutar državnih organa.

5. Socijalno-ekonomski situacija u zemlji – očekivanja građana Srbije

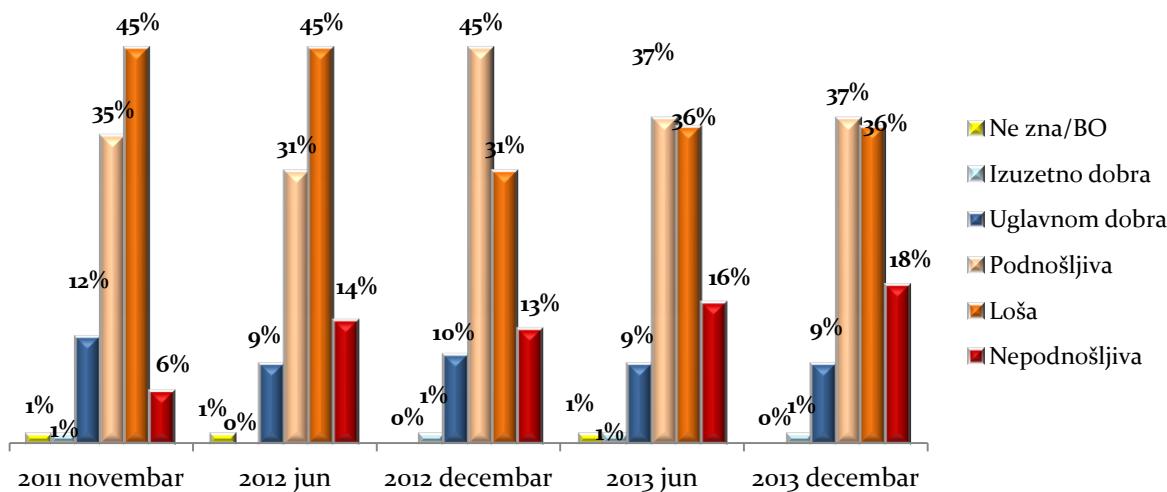
Skoro trećina građana (31%) u ovom trenutku smatra da se stvari u Srbiji kreću u dobrom smeru! Ovo je već treći istraživački ciklus u kome beležimo gotovo istovetan procenat građana koji pokazuju optimizam u pogledu budućnosti Srbije – grafikon 1.

Grafikon 1 – Uopšteno gledano, da li mislite da stvari u Srbiji idu u pravom ili u pogrešnom smeru?

Dobra vest jeste i to što opstaje trend po kome manje od polovine građana Srbije smatra da se država kreće u lošem smeru. Oba nalaza su direktna posledica promene vladajuće garniture posle majskih izbora 2012. godine i ukazuju na to da građani još uvek gaje oprezni optimizam kada je reč o aktivnostima republičkih organa vlasti.

Grafikon 2 – Kako biste ocenili svoju sadašnju materijalnu situaciju?

Zabrinjava činjenica da sve gora ekomska situacija u Srbiji podriva optimizam koji građani gaje u pogledu budućnosti zemlje.

U ovom trenutku beležimo najveći procenat ispitanika koji smatraju da je njihova materijalna situacija nepodnošljiva (18%) od početka ovog istraživačkog projekta 2009. godine. Kada uzmemo u obzir da ima još 36% onih koji svoju ekonomsku situaciju vide kao lošu, dobijamo nešto više od polovine građana u Srbiji čiji su materijalni resursi jedva dovoljni za preživljavanje.

Subjektivni parametar (ličnu procenu o sopstvenoj materijalnoj situaciji) prati i objektivni parametar koji nam ukazuje da je prosečni iznos primanja po članu domaćinstva u Srbiji u decembru 2013. godine niži nego u junu iste godine i da iznosi svega 17.835,00 dinara!

Ukoliko se uzme u obzir podatak da sva relevantna istraživanja pokazuju kako su životni standard i nezaposlenost trenutno najveća briga građana Srbije, činjenica da građani sve lošije žive, a pri tome pokazuju zavidan stepen optimizma u pogledu budućnosti zemlje, govori da trenutna vladajuća koalicija (još uvek) uživa veliko poverenje (strpljivih) građana.

Potvrdu ovog nalaza dobijamo i u činjenici da je u ovom trenutku čak 45% građana uvereno da živi lošije nego pre godinu dana, a da ima svega 7% onih čija se materijalna situacija poboljšala u prethodnih 12 meseci.¹

Kada su u pitanju očekivanja od iduće godine, 18% ispitanika očekuje poboljšanje materijalne situacije, što je za 2% više nego u junu ove godine i približava se maksimumu optimizma zabeleženom u dosadašnjim istraživačkim ciklusima od jedne petine ispitanika koji su očekivali poboljšanje sopstvene materijalne situacije u narednoj godini (nalaz iz decembra 2012. godine).

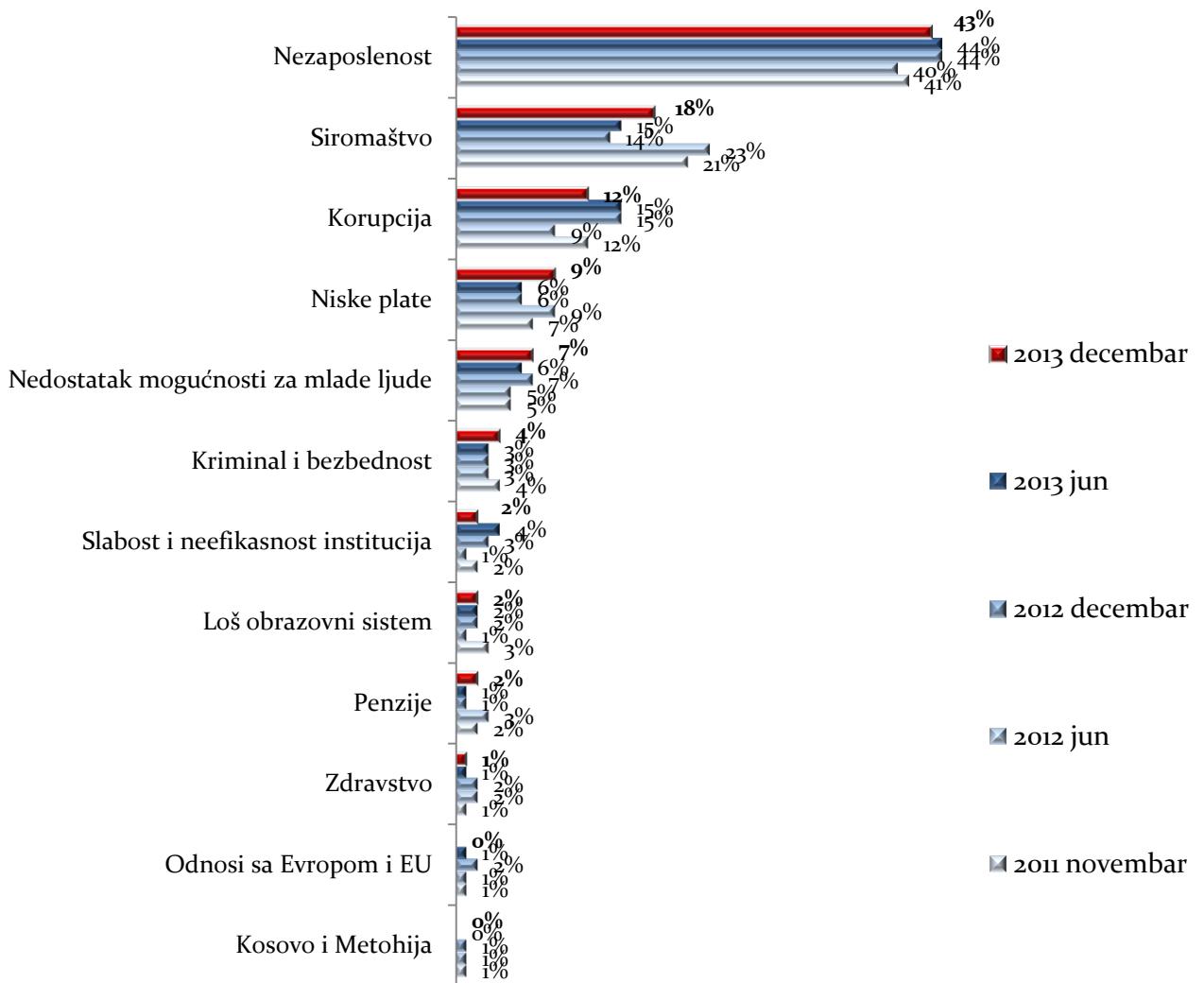
6. Glavni problemi sa kojima se suočavaju građani Srbije

Krajnje negativni parametri životnog standarda koje smo obradili u prethodnoj celini uslovjavaju i redosled na listi glavnih problema sa kojima se suočavaju građani Srbije – grafikon 3.

¹ U junskom istraživačkom ciklusu nalazi su bili gotovo istovetni. Svoju materijalnu situaciju je kao lošiju nego pre 12 meseci ocenilo 44% ispitanika, dok je 5% izjavilo da živi bolje nego pre godinu dana.

Primarni problem, koji iz ciklusa u ciklus zauzima prvo mesto na ovoj nepopularnoj listi, jeste **nezaposlenost!** Više od dve petine građana Srbije (**43%**) smatra nedostatak radnih mesta najvećim problemom sa kojim se suočavaju. Upravo je nemogućnost zarađivanja za osnovne životne potrebe direktno odgovorna za barem još dva problema sa ove liste – **siromaštvo i nedostatak mogućnosti za mlade ljudе u Srbiji.**

Grafikon 3 – Glavni problemi građana Srbije (pregled po istraživačkim ciklusima)

Siromaštvo je potisnulo korupciju sa drugog na treće mesto liste najvećih problema sa kojima se suočavaju građani. U ovom trenutku, posle nezaposlenosti (koja dominira na prvom mestu) sledi **siromaštvo**, koje je glavni problem za **18%** građana Srbije, dok je **korupcija** tek na trećem mestu, sa **12%** onih koji nju vide kao najveći problem građana Srbije danas.

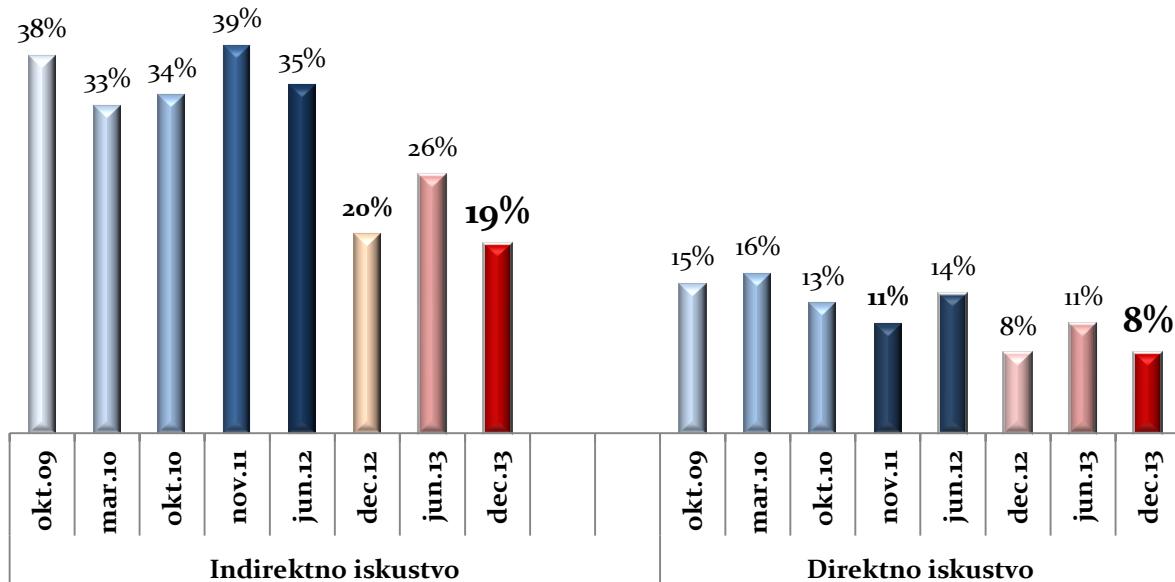
Činjenica je da i dalje većina građana u prvi plan ističe ekonomski probleme, koji ih realno i najviše tište, ali je očigledno da se svest o problemu korupcije učvršćuje kod prosečnog građanina ove zemlje. Međutim, stiče se utisak da su politička svakodnevica i loša ekonomski situacija gurnuli problem korupcije u drugi plan i da entuzijazam koji su građani gajili prema rešavanju ovog problema u određenoj meri jenjava.

7. Iskustva sa korupcijom

Dobra vest je da je smanjen nivo direktnе interakcije koju su građani imali sa korupcijom u poslednjih šest meseci – grafikon 4.

U junu 2013. godine, 11% ispitanika nam je potvrdilo da su dali mito u vidu poklona ili novčanog iznosa, a procenat onih koji su učestvovali u koruptivnim radnjama sada je **manji za čak 3%** i vraćen je na nivo iz decembra 2012. godine.

Grafikon 4 – Direktno i indirektno iskustvo sa korupcijom (uporedni pregled)

Osim manjeg procenta građana koji su direktno učestvovali u koruptivnim radnjama, smanjen je i procenat indirektnih saznanja o korupciji. U decembarskom istraživačkom ciklusu smo pronašli najmanje ispitanika koji su nam potvrdili da je neko iz njima najbližeg kruga ljudi (rodbina ili prijatelji) imao iskustva sa koruptivnim radnjama!

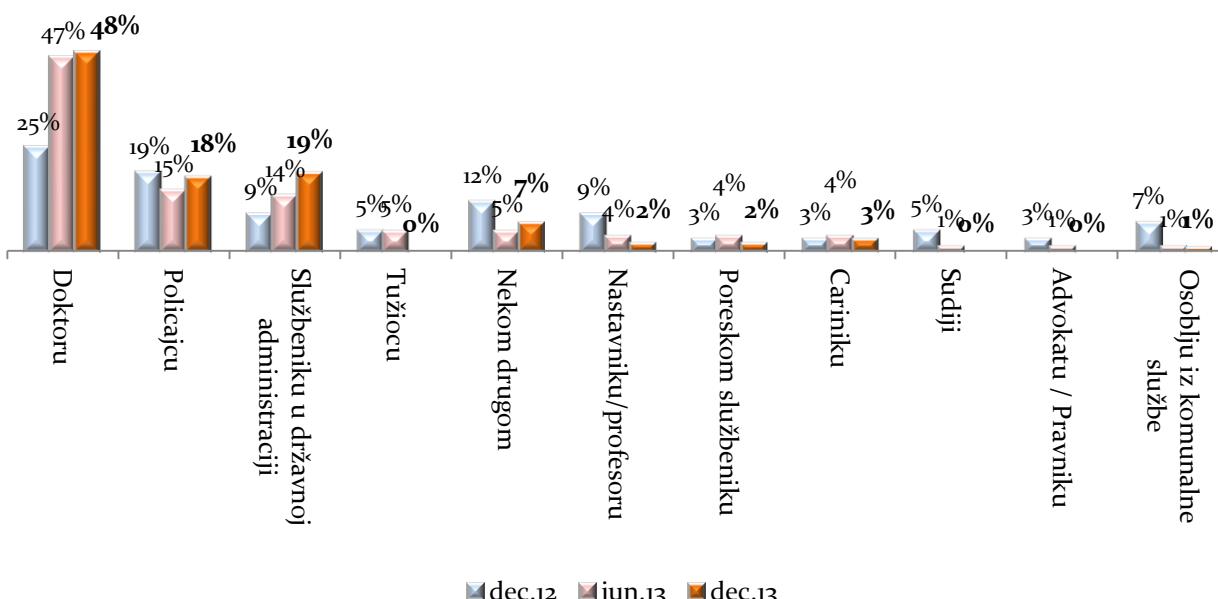
Svega 19% ispitanika tvrdi da su njima bliski ljudi u prethodna tri meseca imali iskustva sa korupcijom, što je za 1% niže nego pre godinu dana. Ovo je istovremeno najniži nalaz od početka ovog istraživačkog projekta.²

Koje su profesije najpodložnije korupciji?

Građani Srbije žigošu pojedine profesije kao sklone korupciji – grafikon 5. Trendovi koje pratimo u poslednja tri ciklusa jasno nam izdvajaju lekare i policajce kao profesije u kojima su slučajevi korupcije stalno prisutni.

Grafikon 5 – Kome ste dali mito u prethodna tri meseca?

(procenat od ukupnog broja slučajeva u kojima je ispitanik davao mito u prethodna tri meseca)

Zabrinjava nivo mita (u vidu poklona ili novca) koji su građani u poslednja tri meseca dali lekarima. U poslednja dva ciklusa skoro polovina od ukupnog broja slučajeva davanja mita (**48%**) bila je vezana za zdravstvo i lekare! Rekordni broj slučajeva davanja poklona i novčanog mita lekarima zabeležen je u junu 2012. godine, kada je čak **61%** ispitanika potvrdilo ovaj vid korupcije! Neophodno je istaći da građani ovde ubrajaju i sitne poklone u vidu kafe, slatkiša ili pića kojim zahvaljuju lekarima i medicinskom osoblju na dobro urađenom poslu.

Policija u poslednja tri ciklusa varira između 15 i 20%, s tim da je u ovom ciklusu nivo percepcije korupcije unutar policije za nijansu veći nego pre šest meseci.³

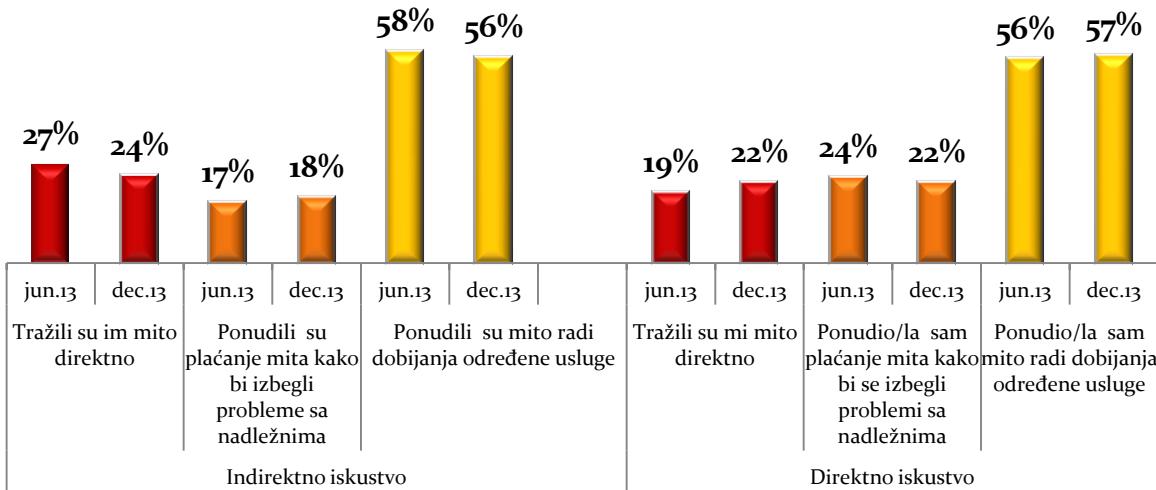
² Procenat ispitanika koji su imali direktno ili indirektno iskustvo sa korupcijom prepolovljen je u odnosu na 2009. godinu, kada je sprovedeno prvo istraživanje o korupciji po ovoj istraživačkoj metodologiji.

Izdvajamo zabrinjavajući podatak da je za čak 5% veći broj slučajeva korupcije unutar državne administracije, tj. među državnim službenicima! Svaki peti slučaj korupcije (19%) u poslednja tri meseca odnosi se na državne službenike!⁴

Udeo ostalih profesija u slučajevima korupcije je ostao na istom nivou ili je čak nešto niži u odnosu na junske ciklus.

Raduje činjenica da je broj slučajeva korupcije u kojima je jedna od strana bio prosvetni radnik (nastavnik) pao na svega 2%, dok su pre samo godinu dana nastavnici bili deo svakog desetog slučaja korupcije u Srbiji!

Grafikon 6 – Šta je razlog za davanje mita?

Inicijativa za davanja mita i dalje najčešće kreće od samih građana; znatno su ređi slučajevi u kojima je neko direktno ili posredno tražio mito da bi obavio neki posao – grafikon 6. Ovo je trend koji se ne menja i koji nam govori da među građanima Srbije postoji zabrinjavajuća navika da svoje probleme i potrebe rešavaju poklonima bez straha da će zbog takvog svog postupka biti na bilo koji način sankcionisani.

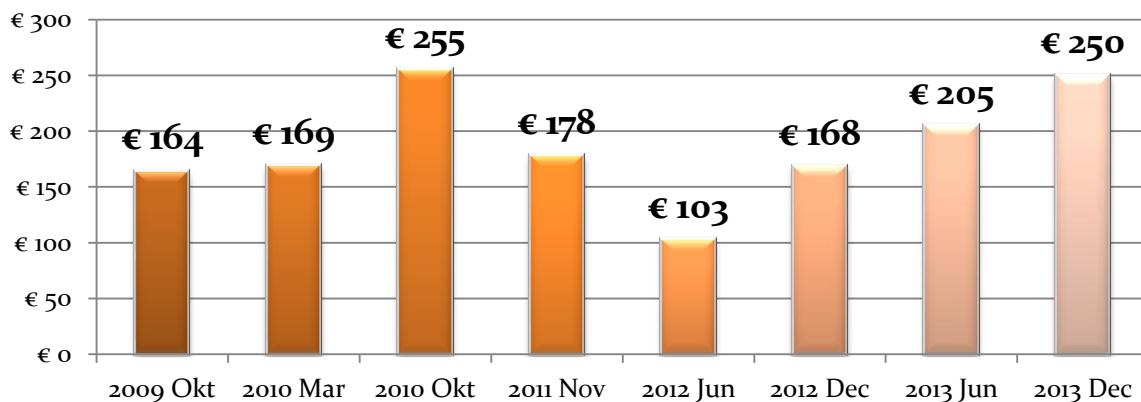
Skoro 60% građana Srbije koji su imali direktno ili indirektno iskustvo sa korupcijom SAMI su ponudili mito da bi dobili određenu uslugu!

³ Najveći broj slučajeva direktne korupcije prema policiji je zabeležen u oktobru 2010. i novembru 2011. godine – čak 26%, a najmanji broj onih koji su dali mito policajcu zabeležen je u junu 2013. godine – 15%.

⁴ Najmanji broj građana koji su dali mito državnim službenicima zabeležen je u junu i decembru 2012. godine – 9%. Rekordni broj građana koji su dali mito državnom službeniku (19%), osim u ovom ciklusu, zabeležili smo i u novembru 2011. godine.

Ipak, moramo napomenuti da je broj slučajeva u kojima se od građana direktno tražilo mito za nijansu veći nego pre šest meseci (*rast sa 19% na 22% u kategoriji građana kojima je direktno traženo mito*). Sa druge strane, kada se radi o indirektnom iskustvu sa korupcijom, broj slučajeva u kojima se od građana direktno tražilo mito smanjen je u poslednja tri meseca za 3% (sa 27% na 24%).

Grafikon 7 – Prosečan iznos mita, komparativni prikaz

Zabrinjava podatak da je prosečni iznos datog mita u prethodna tri meseca ovog istraživačkog ciklusa po treći put prešao 200 evra! Najveći zabeleženi prosečni iznos mita u prethodnih šest ciklusa bio je 255 evra, u oktobru 2010. godine. Nalazi iz ovog ciklusa (prosečni iznos mita je 250 evra) ukazuju na to da se visina mita ozbiljno približava rekordnom iznosu iz oktobra 2010. godine.

Dakle, broj slučajeva korupcije u poslednja tri meseca se smanjuje, ali nauštrb smanjenog broja slučajeva korupcije dolazi do porasta ozbilnosti slučajeva u kojima se ona koristila, kao i do povećanja rizika za one koji daju i primaju mito, što se vidi kroz povećanje prosečnog iznosa mita u poslednja tri meseca.

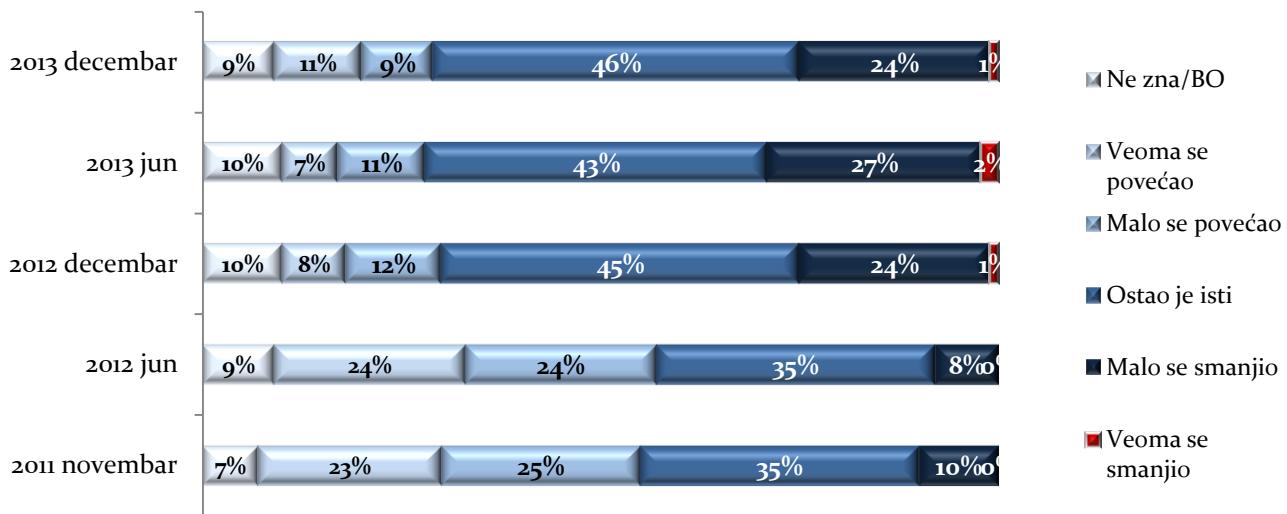
Povećanje prosečnog iznosa mita u poslednja tri meseca značajno se odrazilo i na porodični budžet koji je, kao što smo mogli videti, sve manji. Za 34%⁵ građana koji su davali mito u poslednja tri meseca ovaj izdatak je predstavljao ozbiljan udar na porodični budžet. I pored toga, građani su ipak odlučivali za davanje mita umesto da probleme rešavaju legalnim putem, čime su iskazali nepoverenje i u rad institucija koje se bave sprečavanjem korupcije i u rad institucija u kojima su koristili mito.

⁵ U istraživanju iz juna 2013. godine takođe smo pronašli trećinu građana za čiji je porodični budžet mito predstavljalo ozbiljan izdatak, tako da se već može govoriti o trendu po kome i nešto manje imućni građani prihvataju mito kao sredstvo za postizanje cilja mimo utvrđenih procedura i pravila.

8. Percepcija i shvatanje korupcije

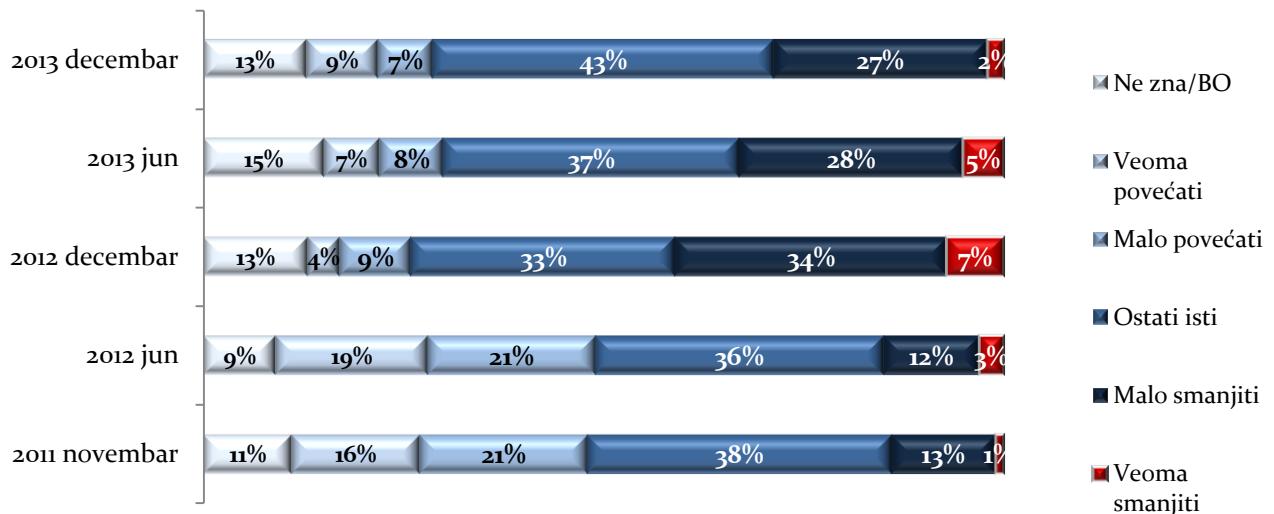
Krajem 2012. godine smo zabeležili nagli pad korupcije u percepciji građana Srbije, do koga je došlo zbog političkih promena i slučajeva hapšenja „važnih igrača“ na srpskoj javnoj sceni – grafikon 8.

Grafikon 8 – Nivo korupcije u prethodnih godinu dana

Međutim, u poslednja dva ciklusa je došlo do stagnacije u percepciji građana kada je reč o smanjenju nivoa korupcije u Srbiji. U ovom istraživačkom ciklusu je za nijansu smanjen broj onih koji tvrde da se nivo korupcije u Srbiji malo smanjio i ovaj nalaz ukazuje na to da kod građana još uvek postoje određene nedoumice u kom pravcu se odvija borba protiv korupcije.

Grafikon 9 – Nivo korupcije u narednih 12 meseci – očekivanja

Ove nedoumice su verovatno i glavni razlog što među građanima opada optimizam kada je u pitanju budućnost borbe protiv korupcije u Srbiji – grafikon 9.

U odnosu na maksimalna očekivanja od borbe protiv korupcije (decembar 2012. godine), kada je više od dve petine građana očekivalo da će se u narednih 12 meseci smanjiti nivo korupcije u zemlji, trend pada u očekivanjima građana započet u junu 2013. nastavlja se i u ovom istraživačkom ciklusu.

Trenutno tek 2% građana očekuje da će se nivo korupcije smanjiti u narednih 12 meseci, što je za 3% niže nego pre šest meseci. Za nijansu je smanjen (sa 28% na 27%) i broj građana koji tvrde da će se nivo korupcije malo smanjiti u narednoj godini. Najviše građana (43%) smatra da se u narednoj godini ništa značajno neće promeniti kada je reč o nivou korupcije u Srbiji i da će sve ostati na istom.

Dobra strana izražene medijske kampanje za nultu toleranciju prema korupciji, kroz koju su građani upoznati sa posledicama korupcije, jeste i to što je uspostavljen trend po kome su građani itekako svesni uticaja koji korupcija ima na njihov privatni život, ali i na poslovne i političke prilike u zemlji.

Ovogodišnje decembarsko istraživanje je potvrdilo prethodne nalaze, pa tako čak 57% građana smatra da korupcija u određenoj meri utiče na njihov porodični, lični život. Uticaja korupcije na poslovne prilike svesno je 73%, a uticaja na političke prilike u našoj zemlji svesno je 84% ispitanika, što potvrđuje nalaze iz prethodna dva istraživačka ciklusa.

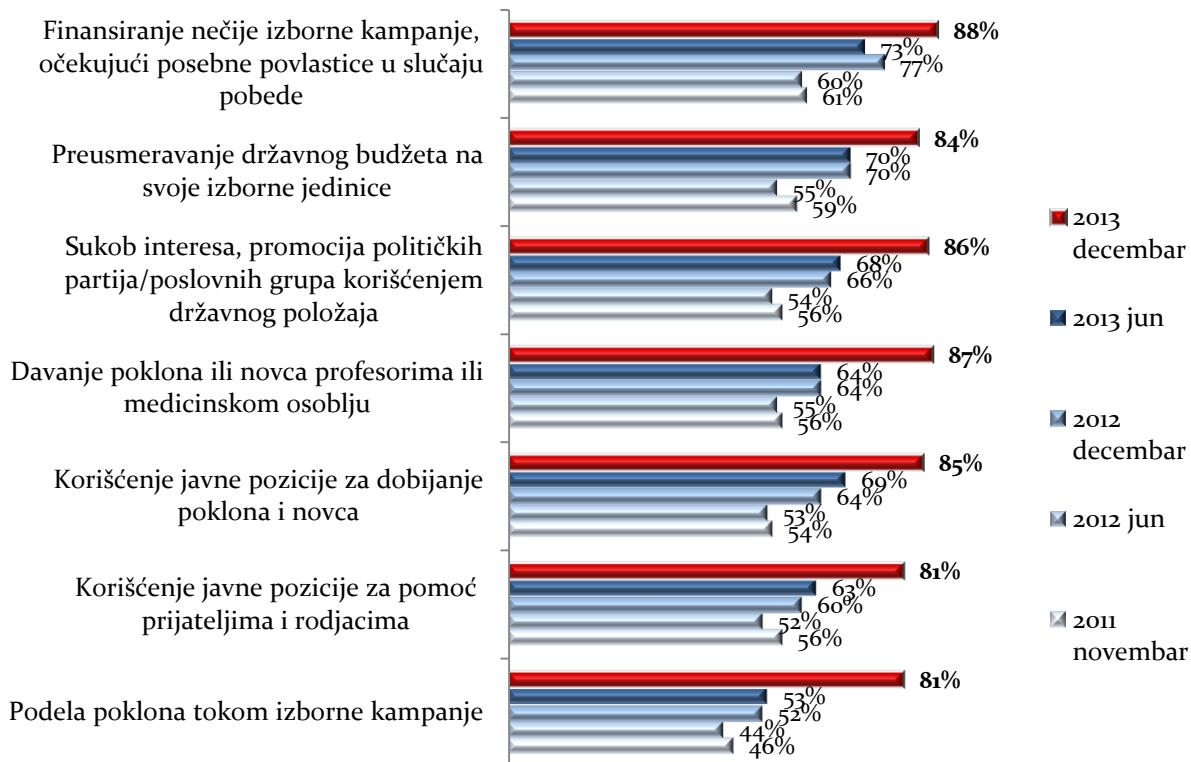
Osim što su građani sve svesniji sveobuhvatnog uticaja korupcije na svakodnevni život u Srbiji, iz ciklusa u ciklus oni postaju i sve manje tolerantni prema pojavnim oblicima korupcije u srpskom društvu – grafikon 10.

U poslednja dva ciklusa se uspostavio trend prema kome građani imaju sve manje razumevanja za zloupotrebu javnog položaja u lične ili stranačke svrhe i za ostvarivanje interesa koji je sve samo ne javni. Procenat onih koji ovakvo ponašanje karakterišu kao koruptivno prešao je rekordnih 80% u ovom istraživačkom ciklusu!

Veoma je važno i to što se do sada ukorenjene radnje poput davanja poklona ili dodatnog plaćanja prosvetnim ili zdravstvenim radnicima sve više percipiraju kao koruptivne!

Procenat građana koji smatraju da je ovo jedan vid korupcije u prošla dva ciklusa prešao je 60%, a u ovom ciklusu je čak 87% ispitanika potvrdilo da su pokloni radnicima u obrazovanju i zdravstvu jedan od oblika korupcije!

Grafikon 10 – Da li su i u kojoj meri sledeće stvari primeri korupcije?⁶

Glavni izvor informacija i najvažnije sredstvo komunikacije sa građanima o pitanjima korupcije predstavljaju mediji – grafikon 11.

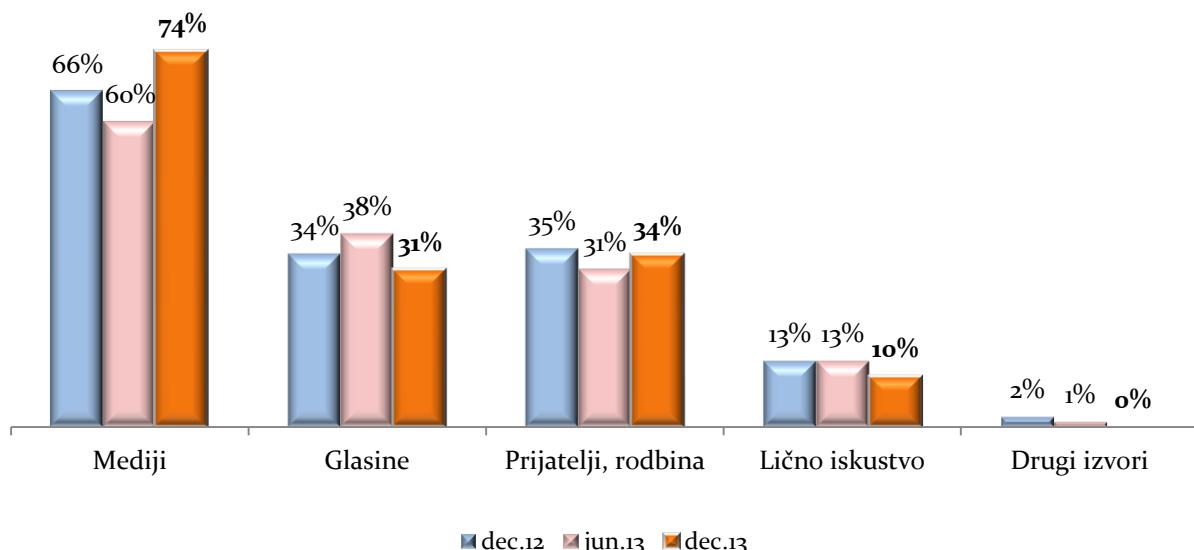
Mediji su u poslednjih šest meseci zabeležili značajan porast kao primarni izvor informacija o korupciji u odnosu na jun 2013. godine. Čak 74% građana informacije o korupciji dobija putem medija (TV, štampa, internet i radio), što je za 14% više nego u junu ove godine.

Posredna saznanja o korupciji predstavljaju veoma važan izvor informacija o korupciji u Srbiji, mada njihova objektivnost može biti problematična. U ovom trenutku 31% građana informacije o korupciji dobija tako što ih čuje u svakodnevnom razgovoru, dok svaki treći ispitanik tvrdi da se po pitanju korupcije oslanja na informacije koje dobija od prijatelja i rodbine. Lično iskustvo sa korupcijom potvrdilo je 10% građana, što je za 3% manje nego u junu.

Manji broj slučajeva korupcije u prethodna tri meseca je uslovio da se građani o korupciji sve više informišu putem medija, a sve manje kroz sopstvena iskustva i iskustva sebi bliskih ljudi.

⁶ Procenti predstavljeni u grafikonu 10 dobijeni su sabiranjem odgovora ispitanika koji su se složili da se navedene aktivnosti u osrednjoj meri i u velikoj meri mogu smatrati korupcijom.

Grafikon 11 – Izvori informacija o korupciji

Povećana svest građana o korupciji za posledicu ima i nešto oštriji kritički odnos javnosti prema ulozi države u njenom sprečavanju – tabela 1.

Tabela 1 – Koliko se slažete sa tvrdnjama navedenim u tabeli?

Korupcija uopšte	Ciklus	Ne zna / BO	Slažem se	Delimično se slažem	Delimično se ne slažem	Ne slažem se
U Srbiji ne postoji volja za pravim i efikasnim iskorenjivanjem korupcije	dec.12	6	40	20	15	19
	jun.13	6	50	19	13	12
	dec.13	6	39	22	16	16
Korupcija se može iskoreniti samo strogim kažnjavanjem počinilaca	dec.12	3	71	15	5	6
	jun.13	3	73	15	5	4
	dec.13	3	72	15	7	4
Korupcija se može iskoreniti samo otklanjanjem njenih uzroka	dec.12	3	66	18	8	5
	jun.13	5	64	18	8	6
	dec.13	4	68	18	6	5
Svaka institucija podjednako treba da bude odgovorna za sprečavanje i borbu protiv korupcije „u svojim redovima“	dec.12	4	71	16	6	3
	jun.13	5	73	14	6	2
	dec.13	3	73	14	5	5
Specijalizovane institucije (policija, pravosuđe, Agencija) treba da imaju „glavnu reč“ u borbi protiv korupcije	dec.12	4	68	18	6	4
	jun.13	4	58	25	8	5
	dec.13	4	64	19	10	4
U borbi protiv korupcije nema saradnje i koordinacije između različitih institucija	dec.12	17	46	22	9	6
	jun.13	14	50	19	10	7
	dec.13	14	48	20	11	8

Više od 60% ispitanika (**62%**) i dalje tvrdi da u državi ne postoji volja za pravim i efikasnim rešavanjem problema korupcije.

Ovo je za nijansu bolji rezultat nego u prethodnom istraživačkom ciklusu, kada se čak 69% građana slagalo sa tim da u državi nema volje za borbot protiv korupcije. Treba imati u vidu i činjenicu da je skoro trećina ispitanika uverena da u državi postoji volja za razračunavanjem sa ovim problemom.

Građani su skeptični i prema kaznenim merama za slučajeve korupcije, pa 87% ispitanika smatra da se jedino pooštavanjem i primenom kaznenih mera može sprečiti korupcija u Srbiji.

Procenat građana koji smatraju da specijalizovane institucije (pravosuđe, Agencija i policija) treba da vode glavnu reč u borbi protiv korupcije ostao je na istom, veoma visokom nivou kao i prošle godine – 83%.

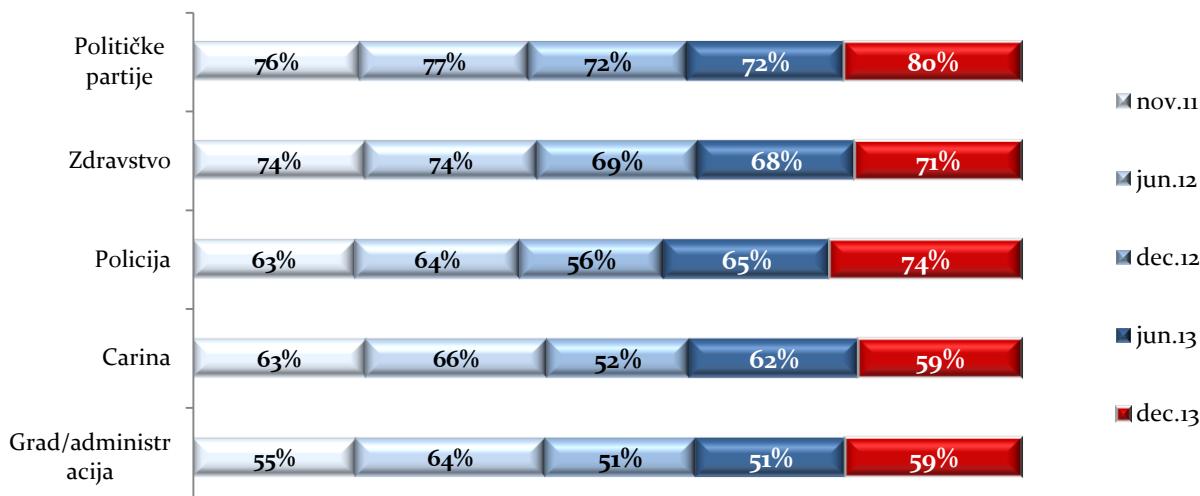
Da se na prevenciji korupcije mora raditi tako što će se otklanjati njeni uzroci smatra 86% ispitanika, što je najbolji rezultat od početka ovog istraživačkog projekta.

9. Percepcija korupcije po oblastima

U osmom istraživačkom ciklusu građani pokazuju sve više nepoverenja u rad institucija. Ono što je obeležilo ovaj istraživački ciklus jeste najlošiji rezultat političkih partija – čak 80% ispitanika ih smatra korumpiranim organizacijama!

Percepcija nivoa korupcije unutar političkih partija u decembru 2013. godine je najviša od početka ovog istraživačkog projekta i iznosi čak 80%!

Grafikon 12 – Institucije sa nivoom percepcije korupcije iznad 50%

Uporedno sa porastom percepcije korupcije unutar političkih partija, beležimo rast percepcije nivoa korupcije i u skoro svim institucijama koje građani iz ciklusa u ciklus

smatraju dominantno korumpiranim (zdravstvu, policiji, gradskoj administraciji itd.) u odnosu na jun 2013. godine – grafikon 12.

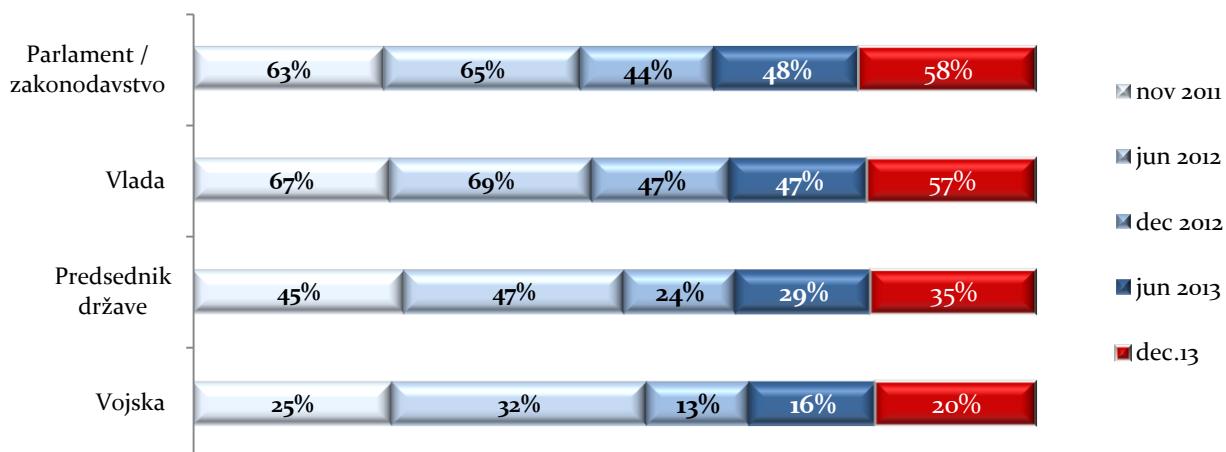
Jedini izuzetak u ovom istraživačkom ciklusu predstavlja carina, kod koje je percepcija korupcije smanjena sa 62% na 59%.

Sa druge strane, primetan je rast percepcije nivoa korupcije unutar policije, zdravstva i gradske administracije, a procenti rasta variraju od 3% u zdravstvu do čak 9% u policiji.

Nivo percepcije korupcije unutar policije, kao i kod političkih partija, nikada nije bio veći nego u ovom istraživačkom ciklusu – 74%!

Zabrinjava činjenica da je, osim porasta percepcije korupcije u institucijama koje građani smatraju dominantno korumpiranim, došlo i do porasta percepcije nivoa korupcije unutar glavnih institucija sistema – grafikon 13.

Grafikon 13 – Nivo percepcije korupcije u glavnim institucijama sistema

Podsećamo da je posle izbora 2012. godine došlo do porasta poverenja u institucije sistema, što je rezultiralo i smanjenom percepcijom nivoa korupcije unutar njih. Tako je pre samo godinu dana zabeležena najmanja percepcija korupcije unutar državnih institucija od početka ovog istraživačkog projekta.

U ovom trenutku, međutim, procenat građana koji smatraju da su glavne institucije sistema, poput republičke Vlade i Parlamenta, donekle i veoma korumpirane veći je čak za 10% nego pre samo šest meseci!

Predsednika države u ovom trenutku smatra korumpiranim 6% više ispitanika nego u junu 2013. godine, a čak 11% više nego prethodnog decembra!

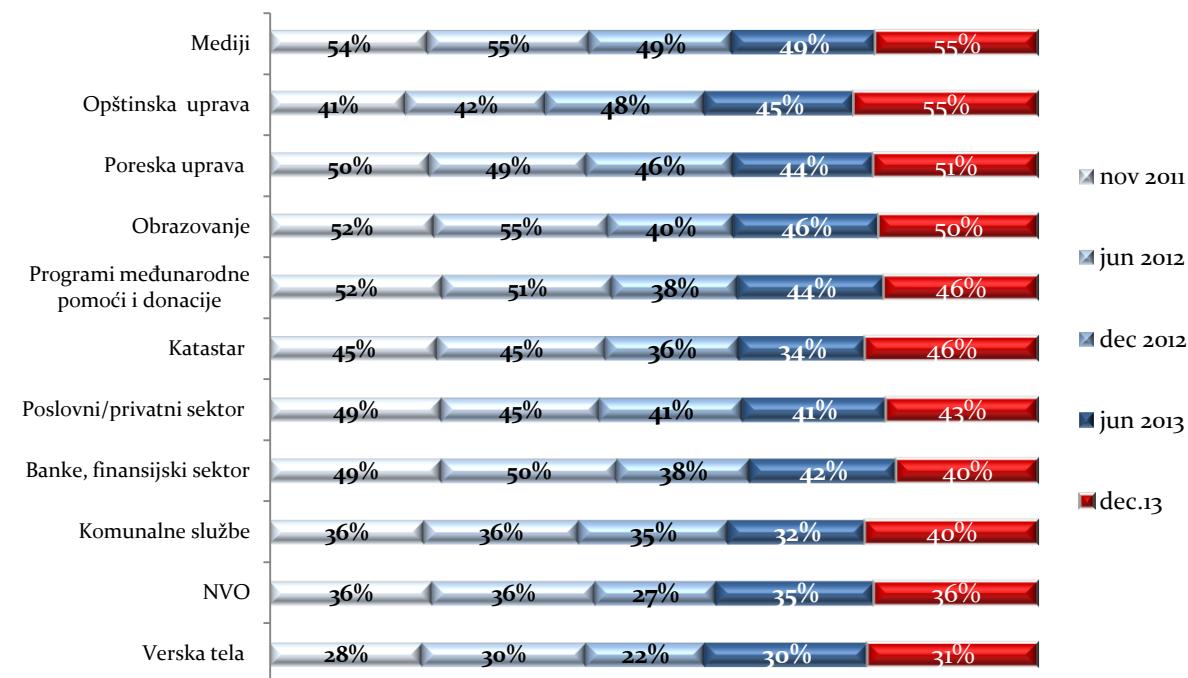
Vojска trenutno uživa najveće poverenje građana. Tek svaki peti građanin, odnosno 20% ispitanika, smatra ovu instituciju korumpiranom. Ipak, čak i kada je vojska u pitanju, beležimo rast percepcije korupcije u ovoj instituciji od 4% u odnosu na prethodni, junske istraživački ciklus.

I ostale institucije koje su testirane u ovom istraživačkom ciklusu zabeležile su nešto lošije rezultate u odnosu na prethodni istraživački ciklus – grafikon 14.

Jedine institucije kod kojih je percepcija korupcije nešto niža nego pre šest meseci jesu banke! Korupciju unutar banaka percipira 40% građana, što je za 2% manje nego pre šest meseci.

U ovom istraživačkom ciklusu su čak četiri institucije nazadovale u očima građana kada je reč o nivou percepcije u njima – *mediji, opštinska administracija, poreska uprava i obrazovanje*. Za sve navedene institucije beležimo nivo percepcije korupcije iznad 50%. Negativni rekord drži opštinska administracija, koju čak 55% građana smatra korumpiranom, što je najlošiji rezultat od novembra 2009. godine.

Grafikon 14 – Percepcija korupcije – ostale institucije

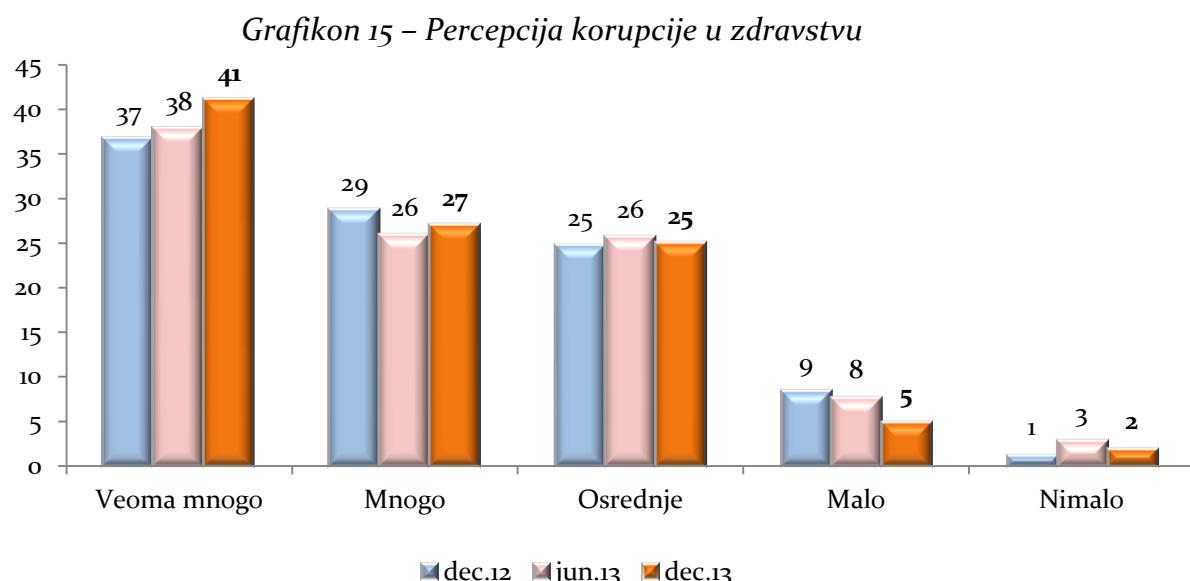
Porazna je činjenica da je nivo percepcije korupcije u obrazovnim institucijama, tj. u čitavom sistemu obrazovanja, posle stagnacije i pada u prethodna dva ciklusa, opet znatno porastao, pa tako sada svaki drugi ispitanik smatra obrazovanje u Srbiji korumpiranim.

9.1 Korupcija po sektorima – zdravstvo

Zdravstvo, prema shvatanju građana, spada u jednu od dominantno korumpiranih oblasti svakodnevnog života.

Čak 71% ispitanika percipira postojanje korupcije u zdravstvu, a čak 48% slučajeva direktnе korupcije u poslednja tri meseca vezano je upravo za zdravstvo, tj. za poklone i mito lekarima i medicinskom osoblju.

Na skali od 1 do 5, pri čemu 1 označava da korupcije nema, a 5 da je korupcija veoma mnogo zastupljena, naši ispitanici su zdravstvo pozicionirali veoma visoko, sa ocenom 3,99, što je za nijansu više nego u prethodna dva istraživačka ciklusa, kada se ocena na skali kretala oko 3,90.

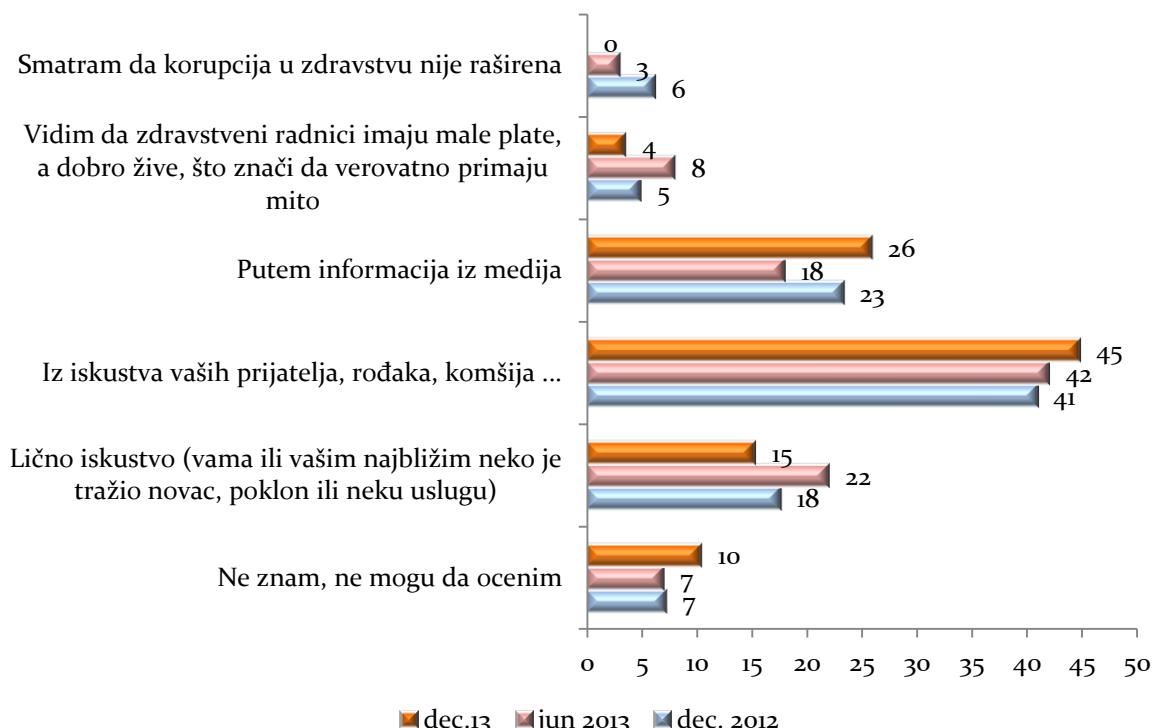
Više od dve petine ispitanika smatra da je korupcija unutar zdravstvenog sistema veoma mnogo izražena, a 27% smatra da je u ovoj oblasti ima mnogo!

Svega 5% građana sumnja u postojanje korupcije u zdravstvu, a samo 2% građana tvrdi da korupcije u zdravstvu nema!

Građani do saznanja o postojanju korupcije u zdravstvu uglavnom dolaze iz posrednih izvora – grafikon 16. Četvrtina građana se o pojavnim oblicima korupcije u zdravstvu obaveštava putem medija i medijskih sadržaja, dok je 45% građana o korupciji dobilo informacije od najbližih prijatelja i rođaka.

Dобра вест је то што је знатно смањен број оних који су се у то лиčno уверили (мада има све више оних који сматрају да корупција у здравству постоји).

Grafikon 16 – Na osnovu čega smatrate da je kod nas raširena korupcija u zdravstvu?

U prethodna dva ciklusa smo beležili trend rasta ličnog iskustva građana sa korupcijom u zdravstvu. Tako је у јуну 22% испitanika tvrdило да су се lično уверили у постојање корупције у здравству. Шест месеци касније, проценат испitanika са лиčnim iskustvom о постојању корупције у здравству смањио се за 7%, што се може тумачити и нешто мањим бројем slučajeva корупције у последња три месеца.

Iako је број građана који су имали lično iskustvo са корупцијом у здравству нешто мањи, став građana према корупцији у здравству generalno се није mnogo изменio – tabela 2.

Број испitanika који opravдавају sitne poklone lekarima i medicinskom osoblju је остао на нивоу из prethodna dva istraživanja и trenutno iznosi 58%. Још 55% испitanika сматра да је нормално dati poklon medicinskom radnikу koji vam omogućи obavljanje medicinske intervencije preko reda.

Када је у пitanju корупција у здравству, уочавају се kontradiktorni stavovi građana – iako са једне стране opravдавају poklone i ulazak preko reda u medicinsku ustanovu, са друге стране čak 81% građana сматра да су мити и корупција rak-rana srpskog здравства!

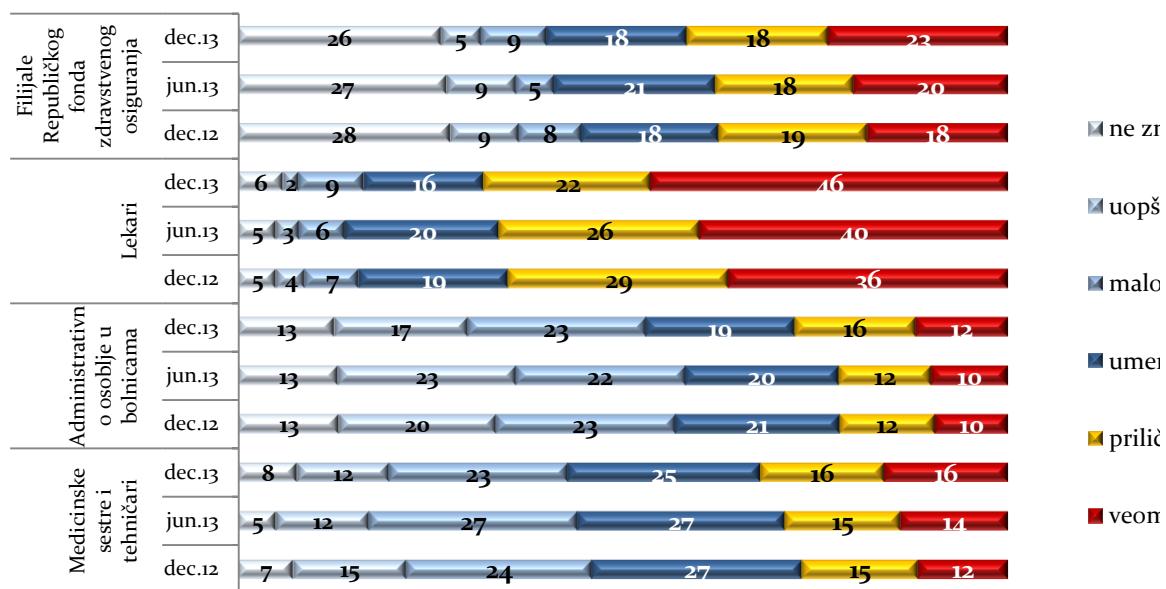
Istovremeno, **55%** ispitanika se zalaže za potpunu zabranu davanja bilo kakvih poklona medicinskim radnicima, pa čak i najmanjih sitnica.

Tabela 2 – Koliko se slažete sa tvrdnjama navedenim u tabeli?

Zdravstvo	Ciklus	ne zna/BO	slažem se	delimično se slažem	delimično se ne slažem	ne slažem se
Piće, kafa ili bombonjera koje se daju lekarima ili sestrama nisu mito, to je samo pažnja prema ljudima koji nam čine usluge i pomažu nam	dec.12	5	36	23	15	21
	jun.13	4	40	19	19	19
	dec.13	5	37	21	19	19
Mito i korupcija su rak-rana našeg zdravstva	dec.12	6	57	23	7	7
	jun.13	6	57	20	11	7
	dec.13	4	59	22	11	5
Ako hoćeš nešto preko reda, normalno je da daš nešto onome ko ti je pomogao	dec.12	5	19	20	18	37
	jun.13	6	24	19	19	32
	dec.13	7	23	22	22	27
Nije poštено da se korupcija opravdava malim platama zaposlenih u zdravstvu	dec.12	6	59	18	10	7
	jun.13	6	69	14	5	6
	dec.13	6	62	16	9	7
Korupcije u zdravstvu ne bi bilo da pacijenti ne nude mito lekarima i sestrama	dec.12	6	24	23	20	27
	jun.13	8	25	20	20	27
	dec.13	7	29	19	19	27
Trebalo bi zabraniti da se bilo šta daje lekarima i sestrama, pa i najmanje sitnice (piće, kafa, čokolada)	dec.12	5	38	22	14	21
	jun.13	7	34	15	14	29
	dec.13	7	37	18	17	22

Kada je reč o percepciji korupcije među medicinskim radnicima, situacija je veoma slična onoj iz prethodna dva istraživačka ciklusa – grafikon 17.

Grafikon 17 – Percepcija nivoa korupcije kod zdravstvenih radnika u Srbiji

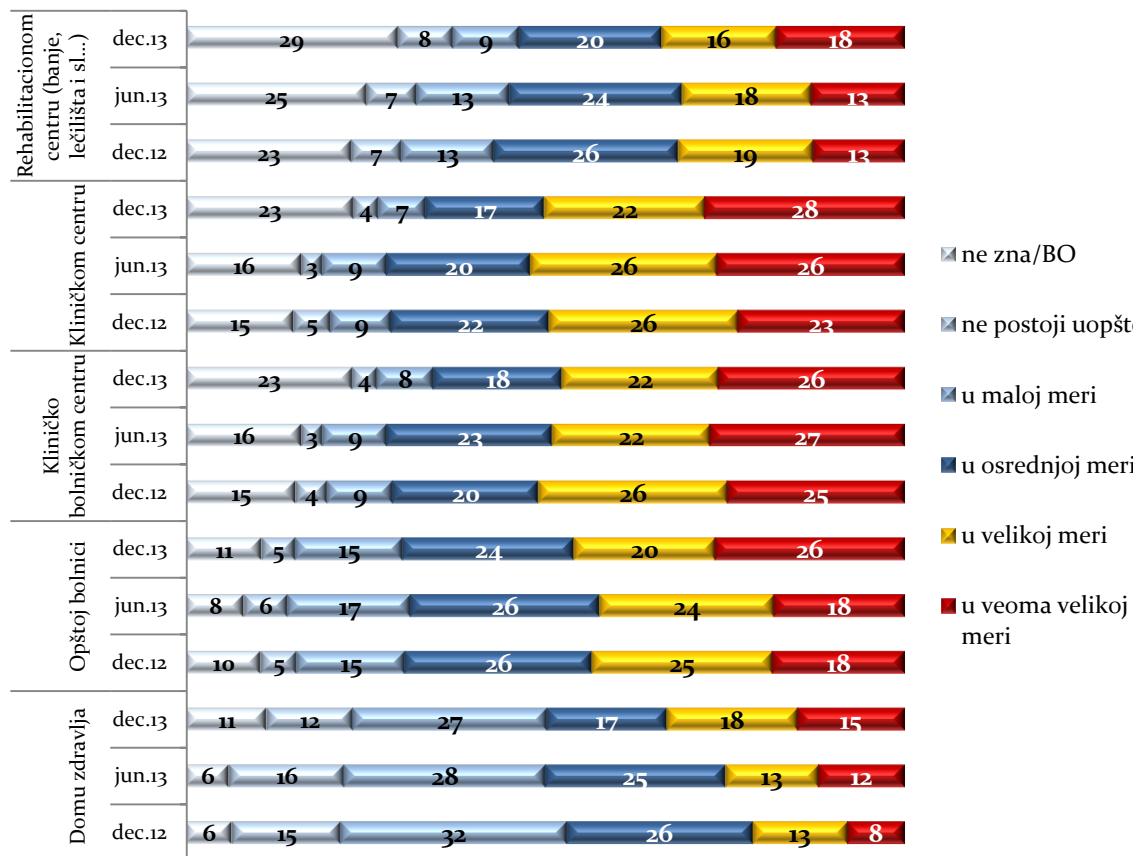

Sve je više građana koji su uvereni da su lekari nosioci korupcije i da je među njima korupcija veoma izražena. Skoro polovina ispitanika (**48%**) uverena je da su lekari prilično ili veoma korumpirani.

Broj onih koji veruju u absolutnu korumpiranost lekara je porastao za 6% u odnosu na junski istraživački ciklus!

Kod ostalih medicinskih radnika se takođe beleži porast percepcije korupcije u odnosu na prethodna dva ciklusa. Građani najviše veruju u poštenje administrativnih radnika u bolnicama i zdravstvenim ustanovama, slede medicinske sestre i tehničari, a posle lekara najviše korupcije građani percipiraju kod radnika filijala RFZO.

Grafikon 18 – Percepcija nivoa korupcija u medicinskim ustanovama

Trendovi koji se tiču nivoa korupcije u različitim medicinskim ustanovama, a koji su uspostavljeni u prethodna dva ciklusa, i dalje važe. Nivo korupcije je najizraženiji u *kliničko-bolničkim centrima, kliničkim centrima i opštim bolnicama*, dok se znatno manji nivo korupcije vezuje za *rehabilitacione centre i domove zdravlja*.

Tabela 3 – Da li je potrebno mito za...

Da li je potrebno mito za...?	Ciklus	Ne zna / BO	Ne, nije potrebno mito	Potrebno je mito
Običan pregled	dec.12	31	63	6
	jun.13	23	73	4
	dec.13	32	60	8
Laboratorijski pregled	dec.12	32	64	4
	jun.13	25	70	5
	dec.13	34	58	8
Specijalistički pregled	dec.12	37	38	25
	jun.13	28	44	28
	dec.13	39	36	25
Smeštaj u zdravstvenu ustanovu	dec.12	44	29	27
	jun.13	37	32	31
	dec.13	46	28	26

	dec.12	37	16	48
Operaciju	jun.13	29	22	49
	dec.13	39	19	42
	dec.12	37	9	55
Operaciju preko reda	jun.13	34	8	58
	dec.13	43	5	52
	dec.12	60	18	22
Produženje bolovanja kod lekarske komisije	jun.13	59	18	23
	dec.13	65	15	20

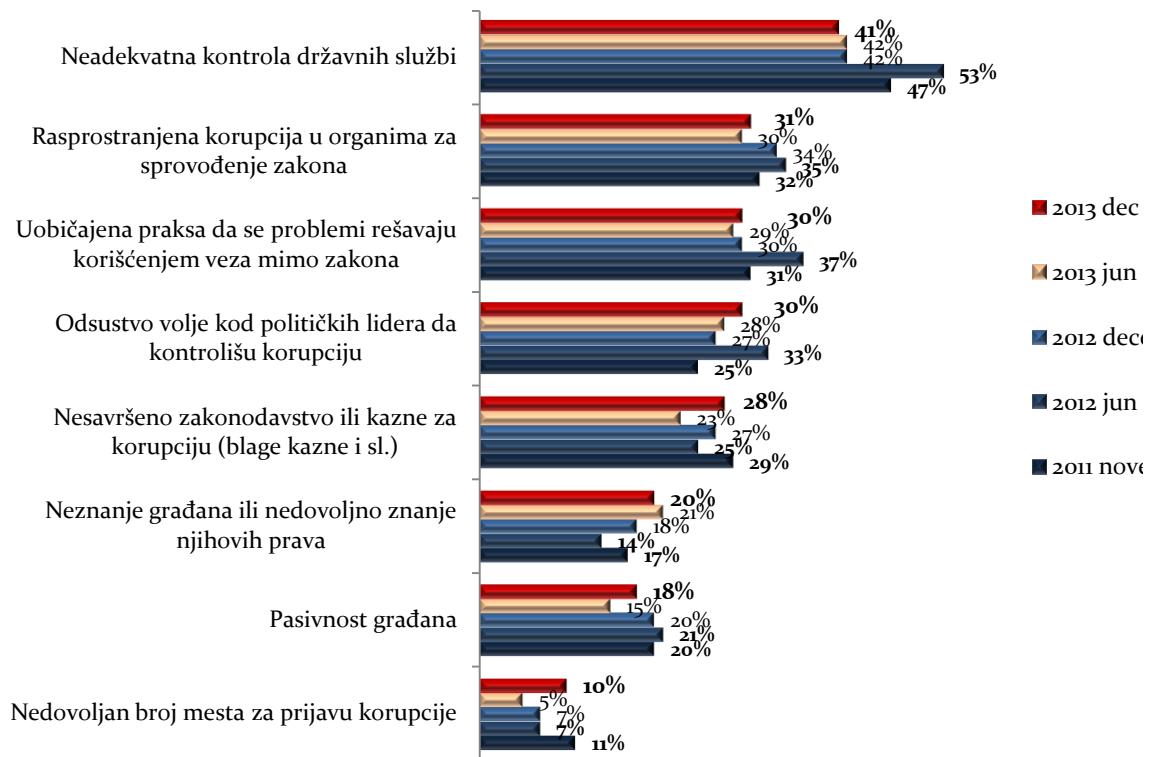
Korupcija je rezervisana za složenije medicinske aktivnosti, poput operacije, operacije preko reda ili smeštanja u zdravstvenu ustanovu, dok se za obične i laboratorijske pregledе lekarima ne mora davati mito.

10. Borba protiv korupcije

Efikasna borba protiv korupcije zahteva pre svega rad na kvalitetnijoj kontroli državnih službi i suzbijanju korupcije unutar organa koji se bave sprovođenjem zakona.

Prema mišljenju građana, neadekvatna kontrola državnih službi i visok nivo korupcije u organima za sprovođenje zakona predstavljaju glavne faktore koji ometaju borbu protiv korupcije – grafikon 19.

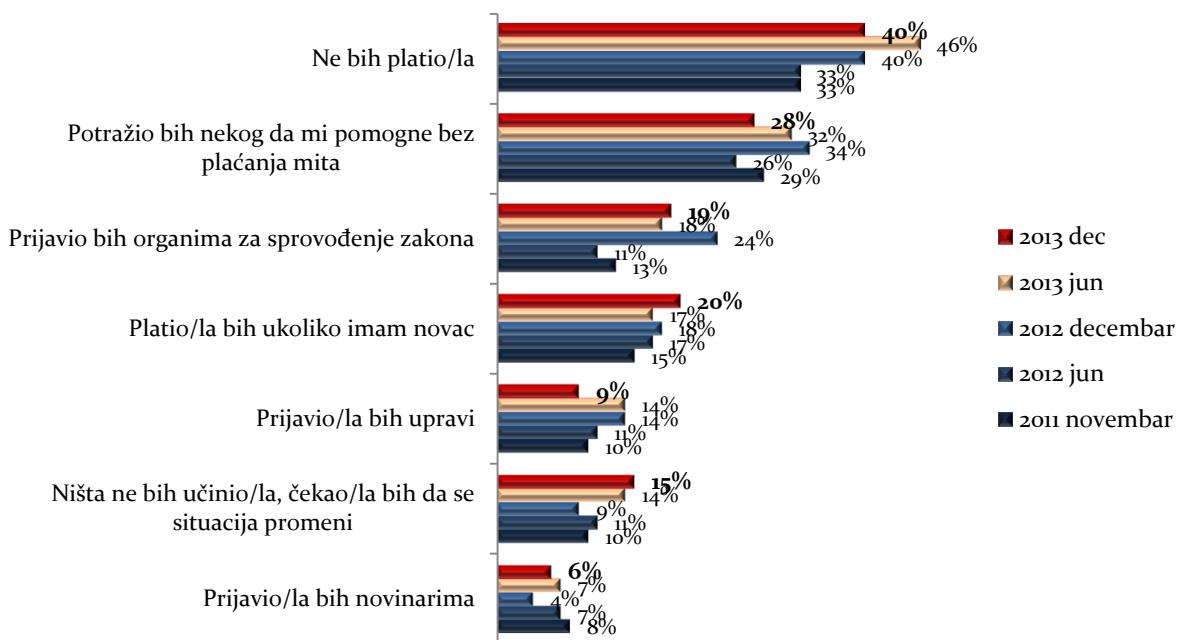
Grafikon 19 – Faktori koji ometaju borbu protiv korupcije u Srbiji

Dve petine građana izdvaja neadekvatnu kontrolu državnih službi, a nešto manje od trećine korupciju unutar organa za sprovođenje zakona kao glavne prepreke za efikasnu borbu protiv korupcije. Kada se na to doda uobičajena praksa među građanima Srbije da se problemi rešavaju korišćenjem veza mimo zakonskih procedura, jasno se uočavaju prepreke koje treba prevazići kako bi se nivo korupcije u budućnosti smanjio.

Spremnost građana da koriste sva sredstva kako bi rešili neki problem ili ostvarili neki svoj cilj može se prepoznati i u činjenici da se između dva istraživačka ciklusa smanjio procenat onih ispitanika koji ne bi dali mito službeniku ako bi on to od njih zatražio, a porastao broj onih koji bi dali mito ako bi imali dovoljno novca – grafikon 20.

Grafikon 20 – Ukoliko biste se našli u situaciji da vam neko direktno traži mito, šta biste uradili?

Procenat ispitanika koji ne bi dali mito spao je sa **46%** na **40%**, što znači da se vratio na nivo iz decembra 2012. godine, dok je nivo onih koji su spremni da daju mito u vidu novca porastao na **jednu petinu** od ukupnog broja ispitanika.

Broj ispitanika koji su spremni da daju mito vratio se na nivo iz marta 2010. godine, kada je takođe jedna petina ispitanika bila spremna da plati kako bi mimo zakonskih procedura rešila problem ili uspešno obavila posao.

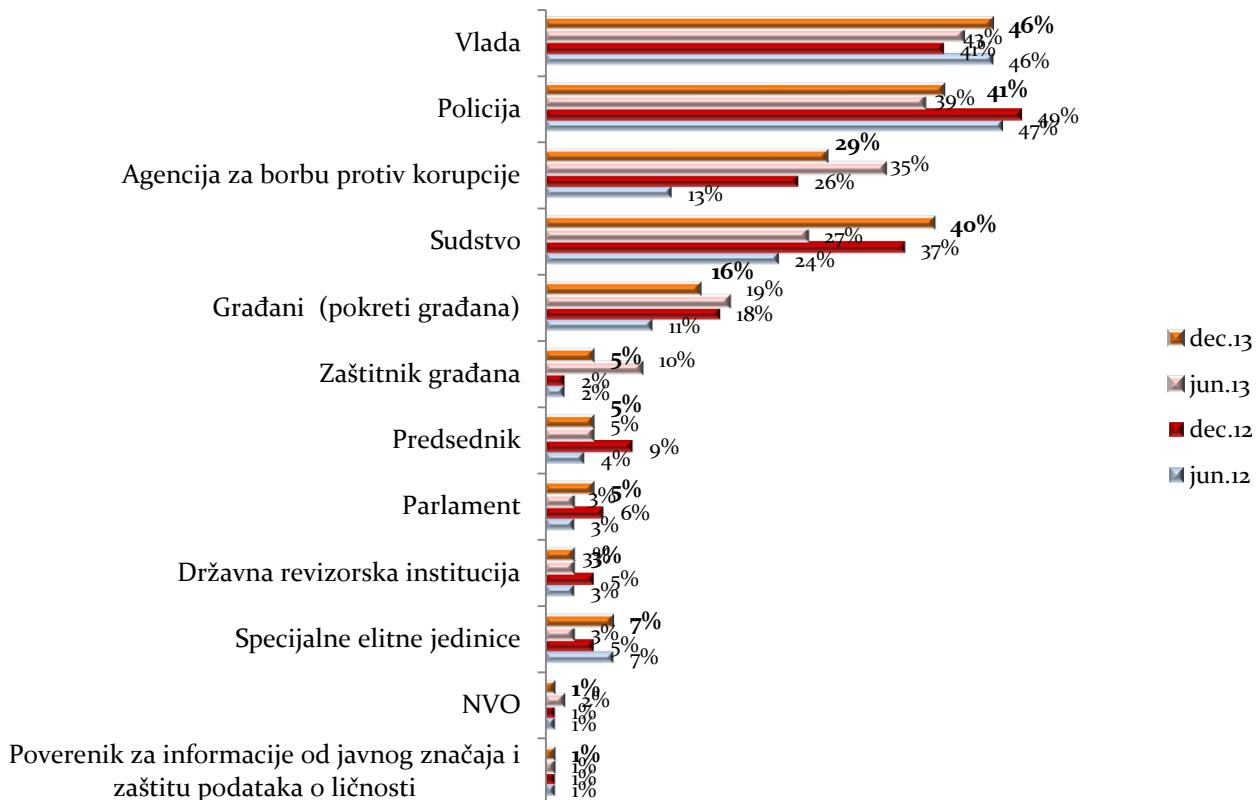
Sa druge strane, nastavlja se stagnacija u kategoriji onih ispitanika koji bi slučaj u kome se od njih tražilo mito prijavili organima za sprovođenje zakona, a došlo je do pada u kategoriji ispitanika koji bi slučaj korupcije prijavili nadležnoj upravi.

Tek svaki jedanaesti ispitanik je spreman da prijavi nadležnoj upravi slučaj korupcije u koji je direktno umešan neko od njenih službenika!

Za koje organe građani smatraju da treba da budu nosioci borbe protiv korupcije?

Vlada Republike Srbije je i dalje primarni izbor većine ispitanika kada je u pitanju borba protiv korupcije – grafikon 21. U ovom trenutku 46% ispitanika je uvereno da je jedino republička Vlada u stanju da se suprostavi korupciji u zemlji. Ovo je drugi istraživački ciklus za redom u kome građani izdvajaju Vladu kao organ koji bi trebalo da povede borbu protiv korupcije.

Grafikon 21 – Nosioci borbe protiv korupcije

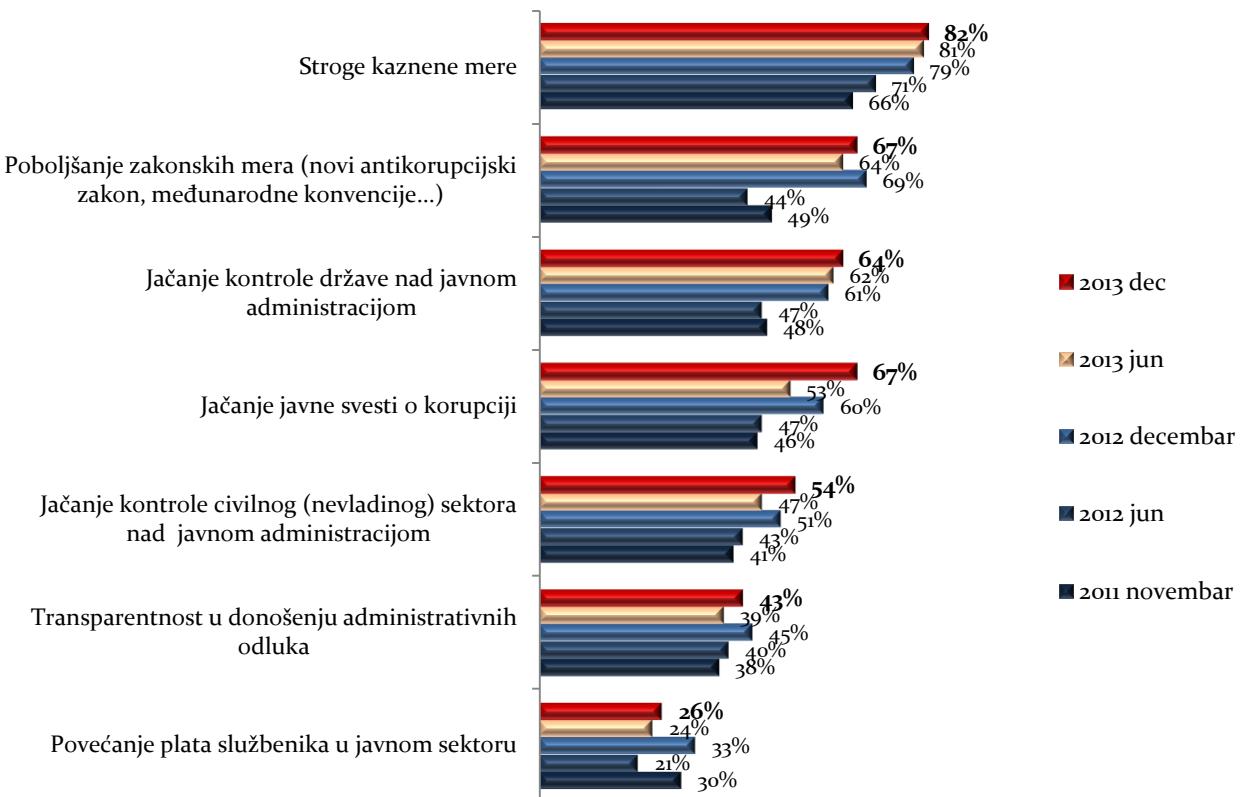
Vlada se od samog početka prepoznaće kao organ od koga građani dosta očekuju u ovom procesu, a u poslednja dva ciklusa je preuzeila primat u borbi protiv korupcije od policije (mada se procenat onih koji smatraju da je policija najadekvatniji organ za suprotstavljanje korupciji u zemlji ipak nešto povećao u odnosu na junski istraživački ciklus, **sa 39% na 41%**).

Nešto slabije medijsko eksponiranje u poslednjih šest meseci dovelo je do toga da **6% manje** ispitanika prepoznaće Agenciju za borbu protiv korupcije kao nosioca u borbi protiv ove pojave. Sa druge strane, kada je u pitanju sudstvo, porastao je broj ispitanika koji od sudstva u ovom trenutku očekuju više napora u suprotstavljanju korupciji.

40% ispitanika koji smatraju da sudstvo treba da predvodi borbu protiv korupcije predstavlja najbolji rezultat koji je sudstvo postiglo u dosadašnjem toku ovog istraživačkog projekta!

Građani smatraju da bi se borba protiv korupcije morala voditi kroz uvođenje strožih sankcija za počinioce ovog krivičnog dela. Za stroge sankcije i kaznene mere se zalaže **82%** ispitanika, što još jednom potvrđuje da građani daju primat ovom načinu borbe protiv korupcije u odnosu na ostala rešenja.

Grafikon 22 – Sredstva za borbu protiv korupcije

Ispitanici mnogo očekuju i od poboljšanja zakonskih mera i od jačanja svesti o korupciji među građanima Srbije. Po 67% ispitanika podržava i jedan i drugi vid borbe protiv korupcije.

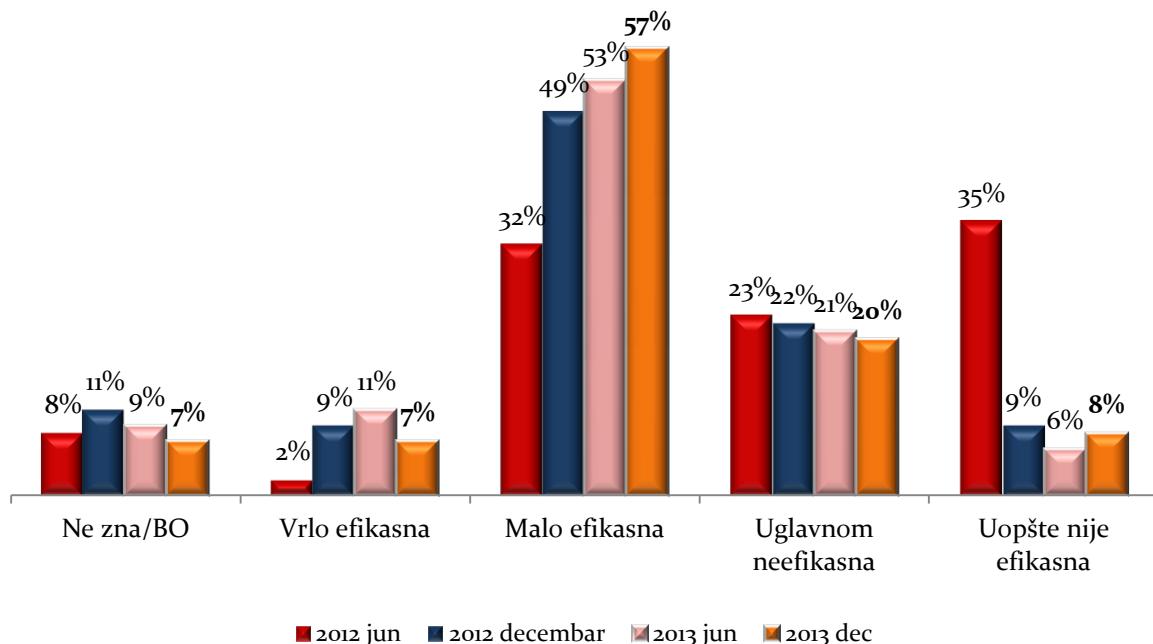
Vrlo je zanimljivo da ima sve više onih koji cene ulogu kontrole civilnog sektora nad javnom administracijom kako bi se u njoj smanjio nivo korupcije. Više od polovine ispitanika (**54%**) smatra dobrom idejom da se civilni sektor što više uključi u kontrolu rada javne administracije.

Kada je reč o tome kako građani trenutno percipiraju rad republičke Vlade na suzbijanju korupcije u Srbiji, uočava se stagnacija – grafikon 23.

Iako je procenat onih koji smatraju da postoji određeni stepen efikasnosti u naporima Vlade da se suzbije korupcija u zemlji isti kao u prethodnom ciklusu (**64%**), smanjio se procenat onih koji napore Vlade ocenjuju kao vrlo efikasne, a povećao broj onih koji smatraju da su ti napor malo efikasni.

Trenutna stagnacija je proizvod očekivanja građana da se reše 24 sporne privatizacije i da se završe sudski procesi u korpcionaškim slučajevima koji su započeti u prethodnih 12 meseci.

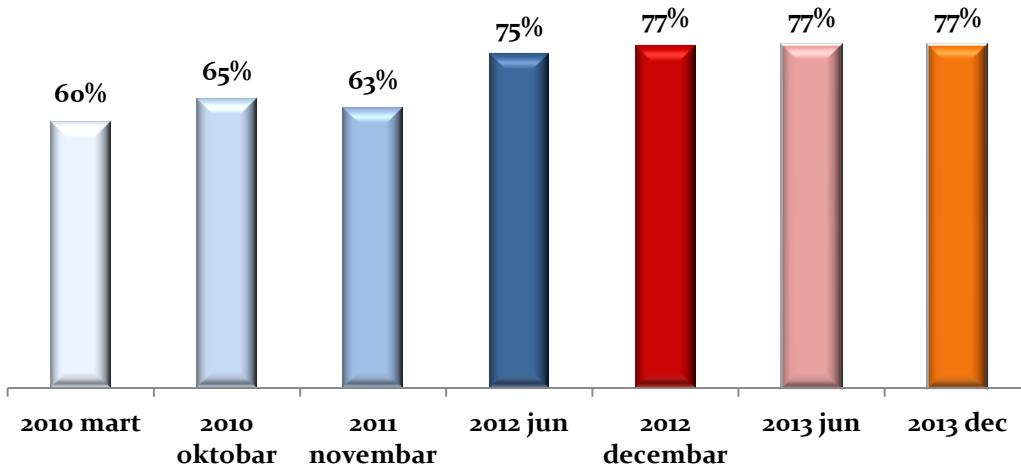
Grafikon 23 – Efikasnost Vlade Republike Srbije u borbi protiv korupcije

11. Percepcija rada Agencije za borbu protiv korupcije

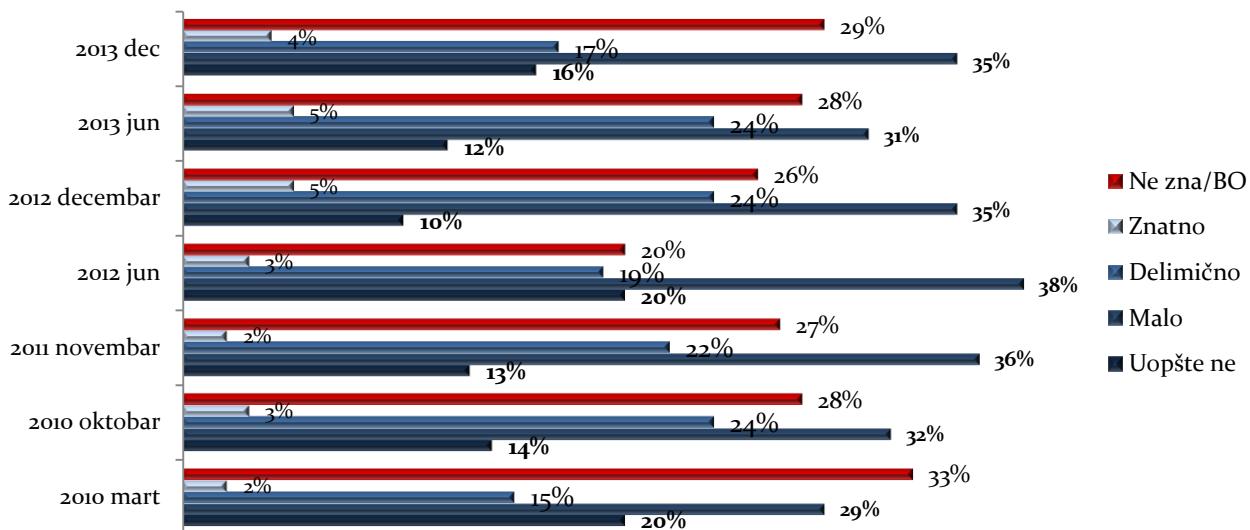
Prepoznatljivost rada Agencije za borbu protiv korupcije među građanima Srbije uopšte nije sporna. U ovom trenutku 77% građana je svesno postojanja Agencije i njenih aktivnosti – grafikon 24.

Grafikon 24 – Prepoznatljivost Agencije za borbu protiv korupcije

U poslednja tri istraživačka ciklusa nalazimo istovetan rezultat u pogledu prepoznatljivosti ove institucije među ispitanicima, što ukazuje na to da je Agencija uspela da se adekvatno predstavi i profiliše među građanima Srbije.

Grafikon 25 – Doprinos Agencije borbi protiv korupcije

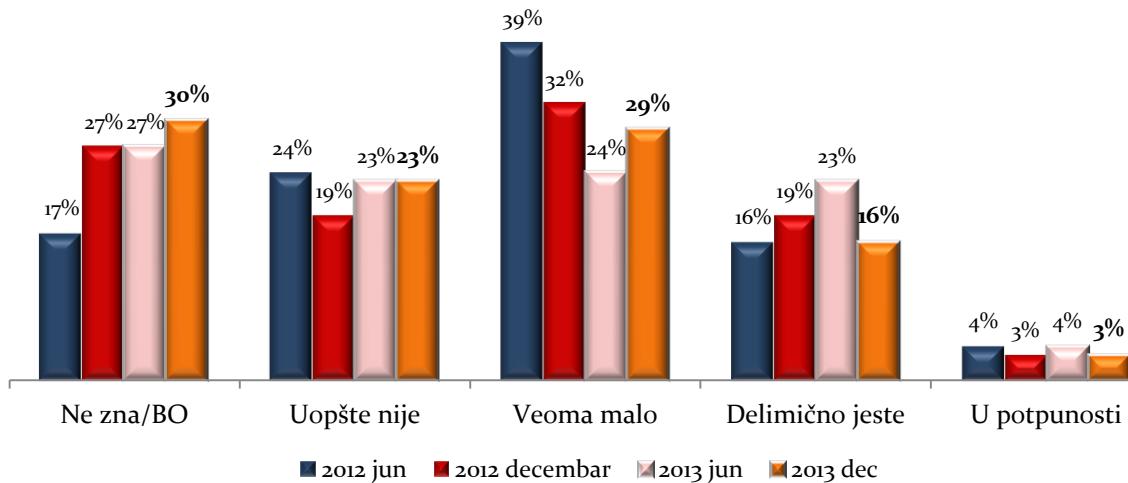

Problem sa kojim se Agencija suočava jeste nešto mirniji period u njenom radu, uz slabije medijsko praćenje njenih aktivnosti, koji je nastupio po okončanju praćenja finansiranja izborne kampanje, što je dovelo do smanjene percepcije aktivnosti ove institucije u očima prosečnog građanina. Samim tim smanjio se i procenat građana koji smatraju da Agencija daje adekvatan doprinos borbi protiv korupcije u ovom trenutku.

Neophodno je istaći da je i dalje veoma visok procenat građana koji ne znaju kakvi su dometi Agencije u borbi protiv korupcije. Iz ciklusa u ciklus pronalazimo skoro trećinu građana koji ne umeju da nam odgovore na ovo pitanje, što se može tumačiti njihovim nepoznavanjem rada i mandata ove institucije.

U odnosu na jun 2013. godine, procenat ispitanika koji smatraju da Agencija delimično i znatno doprinosi borbi protiv korupcije smanjio se za čak 8%. U skladu s tim, za 8% se povećao broj onih koji tvrde da Agencija malo doprinosi ili nimalo ne doprinosi borbi protiv korupcije.

Grafikon 26 – Da li je Agencija u stanju da kontroliše finansiranje političkih partija?

Pored toga, sve manje građana veruje u mogućnosti Agencije za borbu protiv korupcije da kontroliše finansiranje političkih partija – grafikon 26.

Naspram maksimalnih 27% ispitanika koji su, u junske cikluse od pre šest meseci, smatrali da Agencija delimično i u potpunosti može da kontroliše finansiranje političkih partija, u ovom istraživačkom ciklusu nalazimo nešto manje od jedne petine onih koji tvrde to isto.